

Broj: X-KR-06/197

Sarajevo, 17.07.2007. godine

U IME BOSNE I HERCEGOVINE!

Sud Bosne i Hercegovine, Odjel I za ratne zločine, u vijeću sastavljenom od sudija Hilme Vučinića, kao predsjednika vijeća, sudija Paul M. Brilmana i Shireen Avis Fisher, kao članova vijeća, uz sudjelovanje pravne savjetnice Dženane Deljković Blagojević u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženog Niseta Ramića, zv. Minđuša, zbog krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačke a) i c) u vezi sa članom 180. stav 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: KZ BiH), povodom optužnice Tužilaštva BiH broj KT – RZ 88/06 od 10.10.2006. godine, koja je potvrđena 12.10.2006. godine, nakon održanog javnog i glavnog pretresa u prisutnosti tužioca Tužilaštva BiH, Slavice Terzić, te lično optuženog Niseta Ramića i branioca optuženog, advokata Izeta Baždarevića iz Sarajeva, dana 17.07.2007. godine, donio je i javno objavio, slijedeću:

P R E S U D U

OPTUŽENI:

***NISET RAMIĆ** zv. „Minđuša”, sin Hasana i majke Fate rođene Sejdić, rođen 18.10.1970. godine u ..., ..., gdje je i nastanjen, ..., državljanin ..., SSS, nezaposlen, neoženjen, ranije osuđivan ... u pritvoru po rješenju Suda BiH od 16.10.2006. godine,*

KRIV JE

Što je:

Za vrijeme oružanog sukoba između Teritorijalne odbrane Republike Bosne i Hercegovine i Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine, kao pripadnik diverzantske čete u sastavu 2. odreda Općinskog štaba Teritorijalne obrane Visoko iz Visokog, postupao protivno pravilima međunarodnog humanitarnog prava, pri tome kršeći odredbe člana 3. stav 1. tačka a) Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12.08.1949. godine, tako što je dana 20.06.1992. godine, u ranim jutarnjim satima provodeći akciju Općinskog štaba Teritorijalne obrane Visoko oduzimanja naoružanja u naseljima u okolini Visokog, uključujući i naselje Hlapčevići općina Visoko, naoružan automatskom puškom došao u naselje Hlapčevići i naredio grupi od oko 8 vojnika koje je predvodio, među kojima su bili Muhamed Uzunalić zv. “Muha” i Mevludin Topalović zv. „Top” da opkole kuće mještana srpske nacionalnosti

i to kuće Damjanović Slavka, Sretka Masala i Ristić Neđe, a potom zajedno sa vojnicima iz kuća izveo Slavka, Danicu i Zorana Damjanovića, Dušanku Ristić i Željka zv. „Žika” i Sretka Masala, te vojnicima naredio da im uže tom povežu ruke i da izvrše pretres navedenih kuća, a zarobljenim civilima da se postrojenu u vrstu upute u pravcu Omladinskog doma u mjestu Hlapčevići, a zatim da se zaustave i postroje uza zid kuće vlasništvo Suada Kape, što su zarobljeni civili i učinili, da bi potom prozvao Željka Ristića da izađe iz vrste i dá informacije gdje se nalazi sakriveno oružje i minska polja, pa nakon što ovaj nije dao odgovor, optuženi je pucao u njega rafalnom paljbom, nakon čega je usljed zadobivenih povreda Željko Ristić pao na tlo, a optuženi se zatim okrenuo prema ostalim zarobljenim civilima i nastavio rafalnu paljbu u njihovom pravcu, a potom još jednom otvorio rafalnu paljbu po civilima koji su ležali na zemlji, nakon čega ga se zajedno sa prisutnim vojnicima udaljio u pravcu mjesta Kalotići. Od posljedica nanesenih prostrijelnih rana je kod Željka Ristića, Dušanke Ristić i Danice Damjanović nastupila trenutna smrt, a teške tjelesne povrede kod Damjanović Zorana i Damjanović Slavke, usljed kojih je Damjanović Slavko na putu do bolnice preminuo, te tjelesne povrede kod Masal Sretka.

Dakle, kršeći odredbe člana 3. stav 1. tačka a) Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12.08.1949. godine u vrijeme oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini između Teritorijalne obrane Republike Bosne i Hercegovine i Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine, optuženi je izvršio ubijanja civila, odnosno nanošenje povreda tjelesnog integriteta, čime je počinio krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH.

Stoga, Vijeće Suda BiH na osnovu navedene odredbe i uz primjenu čl. 39, 42., 48. KZ BiH optuženom Nisetu Ramiću:

za krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH,

utvrđuje kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 30 godina,

te ga, uzimajući kao utvrđenu kaznu zatvora od 19 godina izrečenu Odlukom Predsjednika FBiH broj 01-602/97 od 03.09.1997. godine kojom Odlukom je zamjenjena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 20 godina izrečena ..., u skladu sa članom 55. stav 1. KZ BiH,

na osnovu gore navedenih zakonskih propisa i uz primjenu člana 53. stav 2. tačka a) KZ BiH,

OSUĐUJE

NA JEDINSTVENU KAZNU DUGOTRAJNOG ZATVORA U TRAJANJU OD 30 GODINA

U skladu sa članom 55. stav 1. KZ BiH optuženom se u izrečenu kaznu zatvora uračunava dio kazne koju je izdržao po prethodnoj osudi u periodu koji se računa od 26.11.1992. godine do 19.01.1999., zatim od 08.08.2000. do 19.08.2005. i od 22.09.2005. do 15.10.2006. godine.

U kaznu se uračunava i smanjenje kazne za dodatna 4 mjeseca, a na temelju odluke Predsjednika FBiH broj 01-011-765/98 od 24.11.1998. godine kojom Odlukom je kazna zatvora od 19 godina smanjena za 4 mjeseca.

Optuženom se u skladu sa članom 56. KZ BiH u izrečenu kaznu uračunava i vrijeme koje je proveo u pritvoru po rješenju ovog Suda, počevši od 16.10.2006. godine pa do upućivanja na izdržavanje kazne.

U skladu sa članom 188. stav 4. ZKP BiH optuženi se oslobađa od dužnosti naknade troškova ovog krivičnog postupka, te isti padaju na teret Suda BiH.

U skladu sa članom 198. stav 2. ZKP BiH oštećeni Sretko Masal se sa imovinsko-pravnim zahtjevom upućuje na parnicu.

O b r a z l o ž e n j e

Optužnicom Tužilaštva BiH broj KT – RZ 88/06 od 10.10.2006. godine koja je potvrđena 12.10. 2006. godine, optuženi se tereti da je počinio krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz član 173. stavak 1. tačke a) i c) u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH.

Optuženi se izjasnio na ročištu pred sudijom za prethodno saslušanje da nije kriv za navedeno krivično djelo.

Dana 13.02.2007. godine optuženi je rješenjem Suda BiH broj: X-KR/06/197 udaljen iz sudnice zbog nedoličnog ponašanja, nakon čega je odlučeno da se tog dana glavni pretres nastavi bez prisutnosti optuženog, jer je tokom ročišta glavnog pretresa, optuženi Niset Ramić zloupotrijebio mogućnost izjašnjavanja koja mu je data u vezi sa pitanjem njegovog boravka u KPZ Sarajevo, nastavivši izlaganje o mogućnosti njegovog premještaja, iako je to pitanje o kojem je već ranije u postupku odlučeno. Obzirom da je optuženi Ramić i nakon upozorenja predsjednika vijeća nastavio izlaganje za koje je predsjednik vijeća ocijenio da ne doprinosi razjašnjenju stvari i da ne potrebno odugovlači nastavak pretresa, te da ometa red u sudnici, donesena je odluka o njegovom udaljenju u skladu sa članom 242. stav 2. ZKP BiH. Pretres prije i nakon ovog ročišta održan je u prisustvu optuženog.

Tužilaštvo BiH je provelo dokaze saslušanjem svjedoka i izvođenjem materijalnih dokaza. U toku glavnog pretresa saslušani su slijedeći svjedoci Tužilaštva: Damjanović Zoran, Masal Sreto, Kapo Suad, Kapo Smajo, Kapo Abid, Karahodžić Kemal i Karahodžić Muharem. Sud je također, na glavnom pretresu održanom dana 04.04.2007. godine saslušao dr. Hamzu Žuju u svojstvu vještaka Specijaliste sudske medicine na okolnost povrjeđivanja Zorana Damjanovića i dr. Abdulaha Kučukalića, u svojstvu vještaka Specijaliste neuropsihijatra na okolnost uračunljivosti optuženog u vrijeme izvršenja krivičnog djela.

Tužilaštvo BiH je izvelo slijedeće materijalne dokaze.:

Zapisnik o saslušanju svjedoka Zorana Damjanovića broj KT-RZ-88/06 od 11.05.2006. godine; Zapisnik o saslušanju svjedoka Sretka Masal broj KT-RZ-88/06 od 25.05.2006. godine; Zapisnik o saslušanju svjedoka Abida Kape broj KT-RZ-88/06 od 23.05.2006. godine; Zapisnik o saslušanju svjedoka Smaje Kape broj KT-RZ-88/06 od 11.05.2006. godine; Zapisnik o saslušanju svjedoka Suada Kape broj KT-RZ-88/06 od 19.01.2006. godine; Zapisnik o saslušanju svjedoka Karahodžić Kemala broj KT-RZ-88/06 od 12.06.2006. godine; Zapisnik o saslušanju svjedoka Karahodžić Muharema broj KT-RZ-88/06 od 12.06.2006. godine; Nalaz vještaka dr. Hamza Žujo od 03.07.2006. godine; Nalaz vještaka dr. Abdulah Kučukalić od 05.10.2006. godine; Karton ranjavanja za damjanović Zorana izdat od strane JU „Dom zdravlja sa poliklinikom“ Visoko od 21.04.2006. godine; Istorija bolesti pratećom dokumentacijom za Damjanović Zorana broj 801; Nalaz-izvještaj dr. M-Zotović, Banja Luka; Nalaz, ocjena i mišljenje Niže vojno-ljekarske komisije od 29.11.1993. godine za Damjanović Zorana; Rješenje za pitanje boraca i žrtava rata opštine Banja Luka od 01.11.1994. godine; Odluka Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine o proglašenju neposredne ratne opasnosti (Službeni list R BiH broj 1/92 od 09.04.1992. godine); Uredba Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine o ukidanju dosadašnjeg štaba Teritorijalne odbrane Republike Bosne i Hercegovine (Službeni list R BiH broj 1/92 od 09.04.1992. godine); Odluka Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini o formiranju Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine (službeni glasnik Srpskog naroda u BiH, broj 6/92 od 12.-17.05.1992. godine); Odluka Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine o proglašenju ratnog stanja (Službeni list R BiH broj 7/92 od 20.06.1992. godine; Naređenje Opštinskog štaba TO Visoko, str.pov., broj 01/57-1 od 06.04.1992. godine; Naređenje Opštinskog štaba TO Visoko, str.pov., broj 05/67-1 od 10.04.1992. godine; Naređenje Opštinskog štaba TO Visoko str.pov. broj 02/1-3 od 22.04.1992. godine; Naređenje Opštinskog štaba TO Visoko str.pov. broj 02/1-3 od 28.04.1992. godine; Naređenje Opštinskog štaba TO Visoko str.pov. broj 8/92 od 11.05.1992. godine; Naređenje Opštinskog štaba TO Visoko str.pov. broj

01/16-1 od 24.05.1992. godine; Naređenje Opštinskog štaba TO Visoko str.pov. broj 05/57-8 od 26.05.1992. godine; Pripremno naređenje Opštinskog štaba TO Visoko str.pov. od 28.05.1992. godine; Izvještaj o akciji izvedenoj u rejonu Vlačići, Vlačića kosa, Livade Komande 2. Od. Komande Visoko od 12.06.1992. godine u 10 sati; Naređenje Opštinskog štaba TO Visoko str.pov. broj 01/26-2 od 13.06.1992. godine; Zapovjest za obezbjeđenje objekata, kontrolu teritorije, zaštitu stanovništva i odbranu Štaba TO Ilijaš str.pov. broj 1/16-1 od 22.04.1992. godine; Borbeni izvještaj Op. Broj 3 Štaba TO Ilijaš broj 01/62 od 10.06.1992. godine; Borbeni izvještaj Op. Broj 9 Štaba TO Ilijaš broj 01/73-4 od 19.06.1992. godine; Borbeni izvještaj Op. Broj 8 Štaba TO Ilijaš broj 01/73-3 od 17.06.1992. godine; Borbeni izvještaj Op. Broj 7 Štaba TO Ilijaš broj 01/73-2 od 15/16.06.1992. godine; Borbeni izvještaj Op. Broj 6 Štaba TO Ilijaš broj 73-1 od 19.06.1992. godine; Borbeni izvještaj Op. Broj 5 Štaba TO Ilijaš broj 01/62-3 od 12/13.06.1992. godine; Borbeni izvještaj Op. Broj 4 Štaba TO Ilijaš broj 01/62-2 od 10/11.06.1992. godine; Operativni izvještaj Komande SRK st.pov. broj 01/74-20 od 27.05.1992. godine; Izvješće komande SRK str.pov. broj 10/74-40 od 06.06.1992. godine; Izvješće Komande 1. Srpske Ilijaške brigade st.pov. broj 02/3-2 od 03.06.1992. godine; Instrukcija za dalja dejstva Komande SRK od 07.06.1992. godine; Izvješće Komande SRK str.pov. 10/74-55 od 12.06.1992. godine; Izvješće Komande SRK str.pov. 10/74-63 od 13.06.1992. godine; Izvješće Komande SRK str.pov. 10/74-66 od 14.06.1992. godine; Izvješće Komande SRK str.pov. 10/74-70 od 15.06.1992. godine; Izvješće Komande SRK str.pov. 10/74-92 od 20.06.1992. godine; Izvještaj o organizaciji odbrane Komande 1. brigade Ilijaš pov. broj 02/5-2 od 25.06.1992. godine; Materijal za izradu monografije SRK, Vojna pošta 7491 Ilijaš, str.pov. 04/960-2 od 08.05.1994. godine; Dopis organa bezbjednosti Opštinskog štaba odbrane Visoko broj 03/851-1 od 07.12.1992. godine; Dopis Opštinskog sekretarijata odbrane Visoko broj 2/2-841-186 od 07.12.1992. godine; Zapisnik o ekshumaciji Okružnog suda u Srpskom Sarajevu broj KRI 15/99 od 03.06.1999. godine; Prijemni list broj 42 od 20.06.1992. godine za Ristić Dušanku, Gradska groblja Visoko; Obdukcioni zapisnik – spoljašni pregled za Ristić Dušanku broj 40-SP/92, Gradska groblja Visoko; Prijemni list broj 40 od 20.06.1992. godine za Ristić Željka Gradska groblja Visoko; Obdukcioni zapisnik – spoljašni pregled za Ristić Željka broj 38-SP/92 Gradska groblja Visoko; Prijemni list broj 43 od 20.06.1992. godine za Damjanović Danicu, Gradska groblja Visoko; Obdukcioni zapisnik – spoljašnji pregled za Damjanović Danicu broj 41-SP/92, Gradska groblja Visoko; Zapisnik o prijemu stavri sa leža za Damjanović Slavka, Gradska groblja Visoko, Mrtvačnica; Potvrda o smrti za Damjanović Danicu od 18.06.1999. godine; Prijemni list broj 564 od 27.06.1992. godine za Damjanović Slavka, Gradska groblja Visoko; Dozvola o sahrani umrlog Damjanović Slavka od 20.06.1992. godine; Sprovodnica za prenos mrtvacu broj 20/28 za Damjanović Slavka RO RMC „Džemal Bijedić“ Zenica, OOUR

Regionalna bolnica, Služba za prijem bolesnika; Potvrda o smrti za Damjanović Slavka od 18.06.1999. godine; Izvod iz kaznene evidencije na ime Niseta Ramića izdat od strane Policijske stanice Visoko broj 08-03/5-3-04-7-3158/2006 od 21.04.2006. godine; Rješenje Kantonalnog suda u Zenici broj K-5/96 od 15.07.1999. godine.

Odbrana je izvela slijedeće dokaze saslušanjem svjedoka Mevludina Topalovića, Nezira Mušibegovića, Zahida Kečića, Hasana Hadžiosmanovića, Zdenka Filipovića, Midhata Zubače, Mustafe Hasečića, Kadira Jusića, Hamidije Kulovića i Reufa Jamakovića.

Vijeće je također izvršilo uvid u presude Kantonalnog suda u Zenici broj Kv - 52/05 od 20.07. 2005. godine, presudu Kantonalnog suda u Zenici broj: K-70/97 od 16.01.2003. godine, te presudu Višeg sud u Zenici broj K-5/96 od 24.07.1996. godine kao dokaz po službenoj dužnosti.

Tužilac je u završnoj riječi naveo da iz izvedenih dokaza Tužilaštva nedvojbeno proizlazi da je kazneno djelo koje je optužnicom Tužilaštva Bosne i Hercegovine stavljeno na teret optuženom, izvršeno za vrijeme oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini na dan kada je proglašeno ratno stanje u Bosni i Hercegovini. Nadalje, Tužilaštvo je istaklo da zarobljene osobe Željko Ristić, Dušanka Ristić, Slavko Damjanović, Danica Damjanović, Zoran Damjanović i Sretko Masal nisu bile naoružane, te nisu bile pripadnici niti jedne vojne formacije, niti su u bile aktivno uključene u neprijateljstva u relevantno vrijeme, što potvrđuju i svjedočenja Zorana Damjanovića i Sretka Masala. Shodno tome zarobljene osobe su imale status civilnih osoba i uživale su zaštitu pravila međunarodnog humanitarnog prava. Tužilaštvo navodi da je sa sigurnošću utvrđeno da je optuženi, u vrijeme izvršenja djela, bio pripadnik diverzantske čete u sastavu 2. odreda Općinskog štaba Teritorijalne obrane Visoko, iz Visokog, što je potkrijepljeno materijalnim dokazima Tužilaštva. Tužilaštvo je istaklo da je iskazima svjedoka optužbe u tijeku ovog glavnog pretresa i to: preživjelog Damjanović Zorana, i preživjelog Masal Sretka, zatim svjedoka Kapo Suada, Kapo Abida, Kapo Smaje, Karahodžić Kemala i Karahodžić Muharema, kao i objektivnim dokazima Tužilaštva, u potpunosti potvrđen i dokazan dispozitiv optužnice. Oštećeni Damjanović Zoran i Masal Sretko su prilikom svjedočenja na glavnom pretresu opisali događaje koji su se desili 20.06.1992. godine, navodeći da su zarobljeni od strane TO Visoko, da je optuženi naredio civilima da krenu prema Omladinskom domu u Hlapčevićima, ali da im je naređeno da skrenu prema "kućama Kapa", gdje su postrojani uz zid kuće Suada Kapo, nakon čega je optuženi izveo iz grupe Željka Ristića, na kojeg pucao prvim rafalom, a nakon što ga je prethodno pitao za skriveno oružje i minska polja, pa je zatim okrenuo paljbu prema ostalima. Nakon prvog pucnja, optuženi je ponovo pucao u civile koji su bili

na zemlji. Svjedoci Karahožić Kemal i Muharem su opisali ranu na ruci Sretka Masala, kao i njegovo pishičko stanje, a svjedoci Kapo Abid i Suad su potvrdili prisustvo Sretka Masala i slijed događaja. U odnosu na navode odbrane, Tužilaštvo smatra da su sve teze odbrane optuženog Ramić Niseta neosnovane i sračunate na izbjegavanje ili umanjivanje njegove krivične odgovornosti, te ih kao takve Sud treba odbiti u potpunosti.

Branilac optuženog je u završnoj riječi naveo da je, prije svega, pogrešno navedeno da je optuženi ranio Sretka Masal, budući da iz provedenih dokaza proizilazi da je Masal bio skriven u porodičnoj kući. Nadalje, odbrana je postavila pitanje uračunljivosti optuženog, budući da je prije izvršenja djela koje mu se stavlja na teret bio uključen u borbe u Hrvatskoj, gdje je bio zarobljen i traumatiziran. U prilog navedneom ide i nalaz i mišljenje vještaka Abdulaha Kučikalića, koji je naveo da je kod optuženog postojala smanjena uračunljivost, te da optuženi djeluje impulsivno. Posebno je, po mišljenju odbrane, značajno to što se optuženi svo vrijeme kaje za učinjeno djelo, pa je zato i priznao organima gonjenja počinjenje ovog djela. Odbrana smatra da optužba nije dokazala da je optuženi djelovao sa umišljajem, niti da su zarobljene osobe bile vezane kao ni to da je optuženi ispalio dva okvira municije. Tvrdnja je odbrane da je prilikom pretresa kuća oštećenih pronađeno oružje i uniforme, što govori da su Damjanovići i Ristići bili pripadnici SDS-a i uključeni u vojna dejstva. Optuženi je postupao po naređenju i nije imao namjeru da liši života ova lica. Prema stavu odbrane, optuženi je najprije pucao u Ristića, jer je ovaj dok je Ramić pričao na motorolu, pokušao pobjeći, a to su pokušali učiniti i ostali, te je on pucao u namjeri da ih spriječi u tome.

Nakon provedenih dokaza, cijeneći ih pojedinačno i u njihovoj sveukupnoj povezanosti, odluku kao u izreci Vijeće je donijelo iz slijedećih razloga i na osnovu slijedećih dokaza:

Optuženi se temeljem optužnice Tužilaštva tereti da je počinio krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka a) i c) koji član propisuje:

“Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi ili učini koje od ovih djela:

- a) napad na civilno stanovništvo, naselje, pojedine civilne osobe ili osobe onesposobljene za borbu, a taj je napad posljedovao smrću, teškom tjelesnom ozljedom ili teškim narušenjem zdravlja ljudi;*

c) ubijanja, namjerno nanošenje osobi snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje (mučenje), nečovječno postupanje, biološke, medicinske ili druge znanstvene eksperimente, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije, nanošenje velikih patnji ili povreda tjelesnog integriteta ili zdravlja;

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.“

Optuženi se tereti za ovo krivično djelo u vezi sa nabrojanim podkategorijama krivičnog djela iz ovog člana. Iz zakonske definicije krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva proizilaze slijedeći opšti elementi ovog krivičnog djela:

- Djelo počinioca mora biti učinjeno kršenjem međunarodnog prava;*
- Kršenje se mora odvijati za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije;*
- Djelo počinioca mora biti u vezi sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom;*
- Počinilac mora poduzeti radnje naređivanja ili činjenja radnje izvršenja;*

A. Djelo počinioca mora biti učinjeno kršenjem međunarodnog prava;

Optužnica optuženog Ramića tereti za Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. KZ BiH i to da je kritičnog dana postupao protivno članu 3. stav 1. tačka a) i članu 31. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba iz 1949. godine (u daljem tekstu: Ženevska konvencija).

Član 3. stav 1. tačka a) Ženevske konvencije navodi:

U slučaju oružanog sukoba koji nema karakter međunarodnog sukoba i koji izbije na teritoriji jedne od Visokih strana ugovornica, svaka od Strana u sukobu biće dužna da primenjuje bar sledeće odredbe:

- 1) Prema licima koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, podrazumevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i lica onesposobljena za borbu usled bolesti, rane*, lišenja slobode, ili iz kojeg bilo drugog uzroka, postupaće se u svakoj prilici, čovečno, bez*

ikakve nepovoljne diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, veri ili ubedeњу, polu, rođenju ili imovnom stanju, ili kome bilo drugom sličnom merilu.

U tom cilju, zabranjeni su i u buduće se zabranjuju, u svako doba i na svakom mestu, prema gore navedenim licima sledeći postupci:

a) povrede koje se nanose životu i telesnom integritetu, naročito sve vrste ubistva, osakaćenja, svireposti i mučenja;

Član 31. Ženevske konvencije navodi:

*“Zabrana prinude za dobijanje obaveštenja
Nikakva fizička niti moralna prinuda ne može se vršiti prema zaštićenim licima, naročito da bi se od njih, ili od trećih, dobila obaveštenja. “*

Dopunski Protokol uz Ženevske konvencije od 12. augusta 1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba u Članu 2. stav b) propisuje:

“pod izrazom "pravila međunarodnog prava koja se primenjuju u oružanim sukobima" podrazumevaju se pravila sadržana u međunarodnim sporazumima u kojima učestvuju strane u sukobu, kao i principi i pravila međunarodnog prava koja su opšte priznata;,,

Dakle, neophodno je najprije utvrditi primjenu međunarodnih pravila u inkriminiranom periodu. U predmetu MKSJ Tužilac protiv Tadića broj IT-94-1 (Žalbeno vijeće) navodi se: „Međunarodno humanitarno pravo primjenjuje se od početka (takvih) oružanih sukoba sve do poslije prestanka neprijateljstva...“

Tumačeći samu odredbu jasno je da nije neophodno da počinitelj zna ili ima namjeru da krši međunarodnu normu, već je dovoljno da je samo učinjenje protivno pravilima međunarodnog prava. Da bi se utvrdilo kršenje pravila međunarodnog prava, neophodno je utvrditi protiv koga je radnja izvršenja djela bila usmjerena, odnosno da li je radnja usmjerena na posebnu kategoriju stanovništva zaštićenu članom 3. stav 1. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata, koja konvencija se primjenjuje u BiH temeljem Anexa 6. Dejtonskog mirovnog sporazuma za BiH, a koji se prema i praksi MKSJ-a smatra djelom međunarodnog običajnog prava (Kunarac, Kovač i Vuković - Žalbeno vijeće, presuda od 12.06.2002. godine, paragraf 68).

Prema definiciji iz člana 3. stav 1. Ženevske konvencije pojma zaštićene kategorije pod pojmom civil podrazumjevaju se osobe koje ne uzimaju učešća u neprijateljstvima, uključujući pripadnike oružanih snaga koji su položili

oružje i/ili osobe izbačene iz borbenog stroja (MKSJ, Blagojević i Jokić - Pretresno vijeće, 17.01.2005. godine, paragraf 544), a tu se podrazumijevaju i lica onesposobljena za borbu.

Svjedok Zoran Damjanović, žrtva i oštećeni u postupku, tokom svjedočenja na glavnom pretresu naveo je da se tog jutra 20.06.1992. godine spremao na posao i da su s njim u kući bili njegova majka Danica i otac Slavko. Svjedok navodi da je oko 6 sati ujutro netko počeo lupati na vrata kuće. Ustao je i otvorio vrata, tada je ugledao grupu vojnika u maskirnim uniformama, sa naoružanjem u rukama. Vojnici su tražili da svi izađu, tražili su naoružanje od njih. Svjedok navodi da su im odgovorili da nemaju nikakvo naoružanje. Izveli su ih potom iz kuće i povezali im ruke konopcem za čišćenje naoružanja.

Svjedok Sretko Masal također žrtva i oštećeni u postupku, navodi da u kritičnom periodu nije bio vojno angažovan, ali je jedno vrijeme bio u Teritorijalnoj odbrani na zadatku stražarenja u selu. S njim su u jedinici bili mještani sela Hlapčevići i to isključivo muslimani. S njima je kako navodi bio dvije ili tri smjene, a onda je došlo naređenje da srbi ne mogu biti više u toj jedinici. Tog dana 20.06.'92. godine u jutarnjim satima, svjedok navodi da je bio u svojoj kući, spavao. Probudilo ga je zvonilo na vratima. Bio je tada sam u kući. Otvorivši vrata vidio je ispred kuće vojnike u maskirnim uniformama. Bilo ih je 10-tak pred njegovom kućom, odmah su mu naredili da legne potrbuške. Tražili su pare i zlato. Rekao im je gdje se to nalazi, a ne zna ko je uzeo. Vojnici su ušli u kuću, jedni su ga vezali, a jedni su prošli u kuću. Nije ih poznavao. Vezali su ga kanapom sa rukama na leđima. Nakon toga istjeran je iz kuće.

I ostali svjedoci optužbe Suad Kapo, Abid Kapo, Smajo Kapo, Kemal Karahodžić su naveli da je grupa vojnika predvođena optuženim Ramićem, iz kuća izvela Slavka, Zorana i Danicu Damjanović, Dušanku i Željku Ristića, te Sretka Masala. Svi oni su bili njihove dugogodišnje komšije, koje su oni poznavali. Ni jedan od svjedoka koji su svjedočili na ove okolnosti nisu naveli da su ova lica kada su izvedena iz kuća kritičnog dana bila u uniformi i/ili naoružana.

Dakle, ako se uzme u obzir definicija pojma „civil“ koja izričito navodi da su to sve one osobe koje ne uzimaju učešća u neprijateljstvima (zarobljene i likvidirane osobe u konkretnom slučaju nisu uzele učešća u neprijateljstvima tog dana), jasno je da su ova lica bila civili. Evidentno je da je ovih 6 lica iz svojih kuća izvedeno u ranim jutarnjim satima, kada su neki od njih i spavali. Dakle isključena je mogućnost djelovanja u borbenom okruženju. Tom prilikom ni jedno od ovih lica nije imalo oružje. Oni nisu bile u situaciji i mogućnosti da se bore, a inkriminirana radnja koja se optuženom stavlja na

teret bila je usmjerena protiv civila suprotne nacionalnosti od nacionalnosti strane koja je držala pod kontrolom teritoriju na koji su se oni nalazili. Kategorija civilnog stanovništva posebno je zaštićena međunarodnim pravom, i prema toj kategoriji posebno su zabranjene povrede koje se nanose životu i telesnom integritetu, naročito sve vrste ubistva, osakaćenja, svireposti i mučenja, tako da je evidentno da je radnja krivičnog djela iz optužnice, za koju je utvrđeno da je počinio optuženi, bila protivna pravilima međunarodnog prava i to članu 3. stav 1. tačka a) Ženevske konvencije.

B. Slijedeći elemenat bića krivičnog djela je da se kršenje mora odvijati za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije.

Najprije, iz materijalnih dokaza koje je optužba izvela jasno je da se u kritično vrijeme u BiH, odvijao oružani sukob između Teritorijalne obrane Republike Bosne i Hercegovine i Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine, a sukob je neminovno obuhvatao i područje općine Visoko.

Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine na sjednici održanoj 08.04.1992. godine donijelo je Odluku o proglašenju neposredne ratne opasnosti. Odluka je stupila na snagu u momentu donošenja-„odmah“ i objavljena je u „Službenom listu R BiH“, broj 1/92 od 09.04.1992. godine.

Temeljem tačke III Odluke o proglašenju neposredne ratne opasnosti, Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine donijelo je na sjednici održanoj 08.04.1992. godine Uredbu o ukidanju dosadašnjeg Republičkog štaba Teritorijalne obrane i obrazovanju Štaba Teritorijalne obrane Republike Bosne i Hercegovine koja Uredba je stupila na snagu u momentu donošenja a objavljena je u „Službenom listu R BiH“, broj 1/92 od 09.04.1992. godine.

Također, na temelju članka 70. tačka 2. Ustava Srpske Republike Bosne i Hercegovine i Amandmana II na Ustav Srpske Republike Bosne i Hercegovine, Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini je na sjednici održanoj 12.05.1992. godine donijela Odluku o formiranju Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine koja odluka je stupila na snagu danom donošenja i objavljena je u „Službenom glasniku Srpskog naroda u BiH“ broj: 6/92 od 12-17.05.1992. godine.

Dana 20.06.1992. godine, Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine je donijelo Odluku o proglašenju ratnog stanja koja je objavljena u „Službenom listu R BiH“, broj 7/92 od 20.06.1992. godine i stupila je na snagu danom objavljivanja.

Dakle, iz ovih materijalnih dokaza Tužilaštva BiH nedvojbeno proizilazi da je u periodu od proglašenja neposredne ratne opasnosti i inkriminirajućeg dana tj., 20.06.1992. godine na teritoriji općine Visoko i susjednih općina postojao oružani sukob između jedinica Teritorijalne obrane Republike Bosne i Hercegovine na jednoj strani i Vojske Srpske Republike.

Jasniju sliku o odvijanju sukoba daje i Naređenje Štaba TO Opštine Visoko broj: 02/1-3 od 22.04.1992. godine koji je upućen svim Rejonskim štabovima TO Visoko, a u kojem se između ostalog navodi:

“Na teritoriju opštine Visoko neprijatelj vrši koncentraciju snaga i sredstava u rejonu: s.Ljubinići - s.Čekrčići, s.Grad u rejonu s.Krčevine, s.Dolipolje, Čelin (tt 556) i u rejonu s.D.Zimča, s.Pučiste. Cilj dejstva neprijatelja je da u sadejstvu sa dijelom mjesnog stanovništva u bližem zadatku ovlada teritorijom opštine Visoko na desnoj obali rijeka Fojnica i rijeka Bosna, a u sljedećem zadatku okupira cjelokupnu teritoriju i preuzme kontrolu u gradu Visoko. Neprijatelj raspolaže sa značajnim snagama za izvršenje postavljenog cilja i računa na momenat iznenađenja, slabu pripremljenost i naoružanost kao i nedovojnu organizovanost snaga odbrane”.

U izvješću Komande 1. Srpske Ilijaške brigade str.pov. broj: 02/3-2 od 03.06.1992. godine pod naslovom “Podaci o rasporedu neprijateljskih i vlastitih snaga” između ostalog stoji: “U rejonu odbrane 1 Srpske brigade Ilijaša očekujemo napad neprijateljskih snaga jačine 9000 ljudi i to: Visoko 3500, Breza 1000, Župča 500, Misoča 200, Luka 100, Kakanj 1000, snage pristigle iz Zenice u rejon Breze 1000, Kiseljak 1000.

Postojanje oružanog sukoba proizlazi i iz slijedećih dokaza:

Naređenja Opštinskog štaba TO Visoko str.pov. broj: 01/57-1-10 od 06.04.1992. godina iz koje je jasno naređenje komadanta Halima Avdagića da se izvrši mobilizacija i formiranje protivdiverzantskog voda Visoko , a da će MUP SJB Visoko izvršiti naoružavanje.

Iskazi svjedoka u tom smislu navode:

Svjedok odbrane Kadir Jusić, u kritično vrijeme je obavljao funkciju komadanta općinskog štaba TO Visoko. On navodi da je 3.i 04.05.1992. godine Visoko granatirano, a grad je bio blokiran. Općinski štab TO Visoko donio je odluku da se izvrši razoružavanje stanovništva koje je imalo „nelegalno oružje“. Cilj je bio deblokirati grad i u toj akciji su učestvovala jedinice TO Visoko i bataljon iz Zenice.

Također, jedan od svjedoka odbrane Zahid Kečić je rekao da je komadant TO Visoko Kadir Jusić naredio da se pripadnicima TO podijeli letak sa obavezama koje tokom oružanih sukoba proizilaze iz Ženevskih konvencija.

Svjedok odbrane Midhat Zubača koji je 1992. godine bio zaposlen u CJB Sarajevo, odjeljenje Visoko, na poslovima inspektora u odjelu kriminalističke istrage, navodi da u to vrijeme nije bila formirana armija, bila je policija i Teritorijalna odbrana općine Visoko. U to vrijeme komunikacija između Visokog i susjednih opština je bila prekinuta. Na području opštine Visoko je već tada došlo do blokiranja određenih dijelova opštine, od strane nekih paravojnih jedinica. Bile su barikade u nekim područjima Moštra, Kaletića i dr. Policija nije bila u mogućnosti da ide u sva područja opštine Visoko. Bile su neke srpske straže, imali su barikade i nisu mogli proći barikade. Na barikadama je bilo i uniformisanih i u civilu.

Također, svi svjedoci optužbe su naveli da početkom proljeća u Visokom i okolnim mjestima sigurnosna situacija nije bila zadovoljavajuća. Mještani su se organizirali u seoske straže tokom noći. Sve navedeno ukazuje da se u kritično vrijeme kako je to navedeno u optužnici na konkretno teritoriji općine Visoko, odvijao oružani sukob između snaga Teritorijalne odbrane Republike Bosne i Hercegovine i Vojske Srpske Republike, čime je ustanovljen još jedan element bića krivičnog djela, a koji se odnosi na postojanje oružanog sukoba.

Također, odredba člana 173. KZ-a BiH upućuje da krivično djelo mora biti u vezi sa kršenjem pravila međunarodnog prava i to tokom, između ostalog i oružanog sukoba. Kako je vijeće utvrdilo da su se u radnjama optuženog stekli elementi kršenja pravila međunarodnog prava i to čl. 3. stav 1. tačka a) Ženevske konvencije, a kojom odredbom je propisano da se član primjenjuje u slučaju oružanog sukoba koji nema karakter međunarodnog sukoba, s tim u vezi Vijeće primjećuje da je međunarodno pravo u brojnim primjerima iz prakse utvrdilo da primjena ovog člana obuhvata i sukobe koji imaju karakter kako unutrašnjeg, tako i međunarodnog sukoba¹. Međutim, Vijeće se nije bavilo utvrđivanjem prirode oružanog sukoba za koji je u konkretnom slučaju utvrđeno da se odvijao u BiH u kritično vrijeme obuhvaćeno optužnicom, jer sama odredba člana 173. KZ-a BiH ne zahtijeva da se priroda oružanog sukoba utvrdi u smislu da li je to bio unutrašnji ili međunarodni sukob.

C. Djelo počinioca mora biti u vezi sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom;

---

¹ MKSJ - Delalic i ostali, IT-96-21-A, (Žalbeno vijeće), 20.02.2001; MKSJ Hadzihasanovic i ostali, IT-01-47-AR72, Odluka od 16.07. 2003;

Iz iskaza svjedoka odbrane Hamdije Kulenovića, Kadira Jusića i Mevludina Topalovića, proizilazi da je Štab Teritorijalne odbrane Visoko naredio jedinicama TO oduzimanje „nelegalnog naoružanja“ od stanovništva u naseljima Zimča, Topuzovo polje, Radobolja, Moštre i drugim okolnim naseljima u cilju deblokade putne komunikacije Visoko – Zenica, jer je putna komunikacija prema Zenici bila blokirana i od stanovništva iz sela u okolini Visokog se moralo oduzeti nelegalno naoružanje. Svjedok Mevludin Topalović je rekao da se srpsko stanovništvo na koje se naiđe ne smije ubijati, već da se trebaju sprovesti u Omladinski dom u Hlapčevićima. U akciji su učestvovala tri grupe, od kojih je jednom komandovao Ramić, što je izjavio svjedok Topalović.

Optuženi Ramić je bio pripadnik diverzantske čete u sastavu 2. odreda Općinskog štaba Teritorijalne obrane Visoko, iz Visokog. Ova činjenica zaista proizilazi iz Dopisa Organa bezbjednosti Opštinskog štaba odbrane Visoko broj: 03/851-1 od 07.12.1992. godine Višem sudu u Zenici u kojem je navedeno da je Niset Ramić u periodu od 16.06.1992. do 29.06.1992. godine bio pripadnik II odreda TO Visoko kao dobrovoljac.

Optuženi je dakle u inkriminirano vrijeme bio dio vojnog aparata tadašnje TO i da je znao za naredbu Štaba TO Visoko koju je sprovodio na terenu. Negove radnje činjenja započele su tokom oružanog sukoba i radnjama iz inkriminacije je prethodilo izvršenje naredbe što proizilazi iz iskaza svih svjedoka optužbe koji su naveli da je optuženi Ramić sa svojom grupom došao u selo Hlapčevići sa jedinim ciljem da oduzme naoružanje, što je izričito tražio od svjedoka Zorana Damjanovića i Sretka Masala, kako su oni to decidno i opisali u svojim iskazima.

Pomenuto lice, Mevludin Topalović je također svjedočio tokom glavnom pretresa u predmetu kao svjedok odbrane. On je potvrdio da je u kritično vrijeme bio pripadnik Teritorijalne odbrane i kritičnog dana se nalazio sa Ramićem na zadatku po naredbi štaba TO. Iz iskaza svjedoka Topalovića proizilazi da je optuženi kritičnog dana komandovao grupom od oko 10 vojnika pripadnika čete, među kojima se i svjedok Topalović nalazio. Svjedok je naveo da su svi imali vojničke uniforme sa oznakom „TO“. Svjedok optužbe Abid Kapo je također naveo da je optuženi Ramić bio naoružan automatskom puškom u vrijeme kada se nalazio na kritičnoj lokaciji.

Također, svjedok Zoran Damjanović i Abid Kapo su naveli da je akcijom kritičnog dana komandovala osoba pod nadimkom „Minđuša“, a svjedok Suad Kapo navodi da je upravo optuženi Ramić imao nadimak „Minđuša“.

Dakle, iz navedenih dokaza proizilazi da je u inkriminiranom periodu na teritoriji općine Visoko oružani sukob bio u toku i da je proglašeno ratno stanje. Optuženi je nesumnjivo bio pripadnik vojnih snaga tadašnje Republike Bosne i Hercegovine, odnosno II odreda TO Visoko obzirom da je bio angažovan na sprovedbi zadatka i da je komandovao grupom vojnika koja je imala vojni zadatak da prikupi nelegalno naoružanje od stanovništva.

D. Počinilac mora poduzeti radnje naređivanja ili činjenja radnje izvršenja;

Svjedoci optužbe radnju iz inkriminacije i cjelokupan događaj opisali su na slijedeći način:

Svjedok Tužilaštva, Zoran Damjanović tokom svjedočenja na glavnom pretresu navodi da poznaje optuženog od 1992. godine, do tada ga nije poznao. Svjedok je do 1992. godine živio u selu Hlapčevići, opština Visoko. Tog jutra, 20.06.1992. godine s njim u kući su bili njegova majka Danica i otac Slavko. Negdje oko 6 sati svjedok navodi da je netko počeo lupati na vrata kuće i da je otvorivši vrata ugledao grupu naoružanih vojnika u maskirnim uniformama. Vojnici su im naredili da izađu i tražili su naoružanje od njih. Izveli su njega majku i oca iz kuće i povezali im ruke konopcem za čišćenje naoružanja. Nakon toga su ih povelu u susjednu kuću, komšija Sretke Masala i Ristić Neđe. Svjedoka su zajedno sa majkom i ocem sproveli do kuće Ristić Neđe, odakle su izveli Željku Ristića i njegovu majku Dušanku, a iz kuće Sretka Masala samo njega. Nakon toga su ih uputili da krenu ka centru sela odnosno prema Omladinskom domu u selu. Kretali su se u koloni jedni za drugim, a vojnici su bili sa strana, njih do 15 ukupno. Nakon toga su skrenuli prema porodičnim kućama Kapa. To naređenje je izdao Ramić. Naređeno im je da stanu uz zid kuće Suada Kape. Svjedok je stajao zadnji u redu. Do njega je bila njegova majka, zatim Sretko i Dušanka, otac i Željko. Svjedok je vidio kada je Željku Ristića izvelo lice koje su ostali vojnici oslovljavali sa nadimkom Minduša. Tražio je od Željke da izađe ispred i da mu kaže gdje je naoružanje i gdje se nalaze minska polja prema susjednim selima. Željko se krećući prema njemu odgovorio da ne zna ništa o tome. U tom momentu Minduša je zapucao u njega i ubio ga na licu mjesta, u rafalima je pucao. Željko je pao i ovaj Minduša je potom nastavio pucati po njima ostalim. Svjedok navodi da je tada pogođen i pao je naprijed, a majka je pala kraj njega, za kratko vrijeme nije davala znakove života. Otac je tražio pomoć, čuo je njegovo dozivanje. Pokušao se pomjeriti, imao je povrede na nogama i na vratu. Nakon prvog rafala, svjedok navodi da je čuo kako neko od prisutnih vojnika govori da ih je samo izranjavao, nakon čega je čuo da se ponovo puni okvir i pucnjava je ponovljena po njima koji su ležali na tlu. Od prvog rafala svjedok je pogođen u desnu nadkoljenicu, a od drugog rafala u predjelu vrata. Svjedok je potvrdio da je po njima je pucala ista osoba koja je ispalila i

prvi rafal. Nakon toga, čuo je da se vojnici udaljuju u pravcu sela Kalotići. Svjedok se puzeći pomjerio iza zida, a sa prethodne pozicije mogao je vidjeti tijela majke i oca, vidio je i Dušanku. Tijelo Željke je bilo ispred njih. Sretka Masala je vidio kad je ustao nakon što su vojnici otišli, i uputio se u pravcu polja naprijed 100 m. Tu su se odmah pojavili Osman Kapo, njegov sin Abid i Kapo Suad. Donijeli su ćebad i vodu, a došlo je i neko vozilo koje je svjedoka i oca odvezlo u Dom zdravlja Visoko. Nakon što su došli do Doma zdravlja u Visokom svjedoka i oca su previli i prebacili u Zeničku bolnicu. Svjedok je naveo da je u bolnici u Zenici proveo šest dana, a otac je podlegao povredama na putu do bolnice. Svjedok je nakon toga prebačen u KP Dom u Zenici, gdje je ostao do 31.10.'92. godine. Svjedok Damjanović je prepoznao u sudnici optuženog Ramića kao lice koje je pucalo u njih.

U pogledu okolnosti utvrđivanja vrste, težine i načina nanošenja povrede koja je nanesena Zoranu Damjanoviću svoj nalaz i mišljenje sačinio je vještak specijalista sudske medicine dr. Hamza Žujo, koji nalaz je pojasnio tokom glavnog pretresa. Vještak je naznačio da je prema evidenciji bolnice Zenica, Zoran Damjanović zaista liječen od 20.06. do 26.06.1992. godine i u anamnezi se navodi da je pogođen u predjelu vrata i kuka. U istoriji bolesti je navedeno da se ulazna i izlazna rana nalazi u predjelu vrata, lijeva noga imobilizana, manje rane na natkoljenici i potkoljenici, te da je riječ je o prostrelnoj rani u predjelu vrata, ustrelnoj rani u predjelu noge i višestrukim modricama. Cijeneći medicinske nalaze i istoriju bolesti, vještak je naveo da su povrede nanešene projektilima ispaljenim iz vatrenog oružja i da spadaju u teške tjelesne povrede.

Vijeće je saslušalo i svjedoka Tužilaštva, Sretka Masala koji u svom iskazu na glavnom pretresu navodi da je u proljeće 1992. godine živio u Hlapčevićima. Tog dana u jutarnjim satima, 20.06.'92 svjedok navodi da je bio u svojoj kući, spavao, te da su ga probudili vojnici koji su mu došli na vrata. Bilo ih je 10-tak pred njegovom kućom. Ušli su u kuću i vezali ga kanapom sa rukama na leđima, nakon čega je istjeran iz kuće. Izlazeći vidio je i Damjanović Slavka. Dovedi su ga pred njegovu kuću. Tu su još doveli Slavkovu ženu Danicu i sina Zorana, njih je troje bilo u kući i svi su bili vezani sa rukama na leđima. Vidio je još Ristić Dušanku i Ristić Željka, koji su također imali vezane ruke na leđima. Naredili su im da krenu s njima. Dok su se kretali gurali su ih puškama, udarali u leđa. Kretavši se prema centru došli su do Grlica zaseoka, do kuća komšija Kapa. Tu su zatekli komšiju Suada Kapu koji je stajao pred svojom kućom, zaustavili su ih i naredili da stanu uz zid. Zatim je izdvojen njegov bratić Željko Ristić, a izdvojilo ga je lice koje je kasnije pucalo po njima. Lice je imalo vojnu uniformu na sebi, maskirnu, a naoružan je bio automatskom puškom. Obratio se Željki pitavši ga za minsko polje. Željko je rekao je da ne zna ni za kakva minsko polje, da bi mu ovaj potom pucao u

prsa. Svjedok dalje navodi da nakon što je zapucao prema Željki, okrenuo se i nastavio pucati po njima ostalim koji su stajali uza zid. Nakon ispaljenja ovo lice je psovalo „četničku majku“. Svjedok navodi da je pao na leđa. Neko od vojnika je zatim rekao: „Eno onaj se vrti!“ i lice je ponovilo pucanj po njima. Nakon toga su se udaljili. Svjedok navodi da je ustao i pobjegao prema šumi. Međutim, čuo je da ga doziva komšija Nezir Mušibegović. Zatim su došli i Muharem Karahodža i Kemo Karahodža, previli su mu ranu koju je zadobio i odvezali ga. U vrijeme kad je ranjen, svjedok navodi da nije znao ko je osoba koja puca u njih. Kasnije nakon mjesec dana je iz intervjua koje je Zoran Damjanović dao beogradskim novinama, saznao da je to bio optuženi Ramić. Svjedok navodi da je optuženi i sam govorio u novinama, da je za nekih par „tauzenti“ ubio par srba, a i za vrijeme svjedočenja svjedok je Ramića prepoznao u sudnici kao osobu koja je tog kritičnog dana pucala u njih.

Svjedok Suad Kapo koji je također svjedočio tokom glavnog pretresa kao svjedok Tužilaštva, naveo je da je rođen je u Visokom i da je početkom rata živio je u selu Hlapčevići. Kritičnog jutra, započela je akcija „čišćenja“ terena. To jutro oko 6 ili pola 7 supruga ga je probudila rekavši da vode srpsko stanovništvo. Vidio je ispred kuće Ramića kako dovodi grupu srpskih civila pred njegovu kuću. Vodio je dvije žene i četiri muškarca, a svjedok ih je sve poznao, jer su bili njegove komšije. To su bili Damjanović Danica i Ristić Dušanka, Damjanović Slavko, Masal Sretko, Ristić Željko i Damjanović Zoran. Išli su u koloni, a Ramić je išao pored njih, bio je u maskirnoj uniformi i imao je šljem na glavi. S njim su bila još dvojica pripadnika TO-a. Optuženog Ramića poznaje sada, u tom periodu ga nije poznao po imenu. Znao ga je po nadimku Minduša. Nakon što je Ramić doveo grupu u dvorište i postrojio ih je uz kuću svjedoka. S lijeva na desno stajali su Damjanović Danica, Ristić Dušanka, Damjanović Slavko, Masal Sreto, Ristić Željko i Damjanović Zoran. Ruke su im bile zavezane konopcem. Ramić je potom pitao Željka Ristića „gdje je naoružanje, gdje su minobacači?“. Željko je izašao iz stroja i rekao „ljudi ja nemam ništa, ubijte me!“. U tom momentu svjedok sa udaljenosti od 5 -6 m navodi kako je vidio da Ramić otvara vatru po njemu, a on pada. Nakon toga Ramić se okreće i pucati po ostalima i isključivo je on pucao. Potom su prišla dva vojnika uzeli neki sanduk i otišli. Vidio je da su Slavko Damjanović i Zoran Damjanović, kao i Sretko Masal živi. Došla je hitna pomoć za pola sata i svjedok navodi da je pomogao da se previje Zoran. Zatim su ih ubacili u vozilo saniteta, a po preostala tijela je došao kamion Gradskih grobalja.

Na istu okolnost, svjedočio je i Abid Kapo kao svjedok Tužilaštva koji je živio u selu Hlapčevići kad je počeo oružani sukobi u BiH, za koji navodi da je počeo 3.maja '92. Svjedok navodi da je jednog jutra u proljeće 1992. godine oko 6- pola 7 odvevši suprugu na pijacu, on krenuo nazad kući. Vraćajući se

vidio je svoje komšije Damjanović Danicu, Ristić Dušanku, Damjanović Slavka, Damjanović Zorana i Masal Sretu koje vode naoružani vojnici, ruke su im bile zavezane na leđima. Bilo je četiri vojnika, od kojih je poznavao jedino Muhameda Uzunalića. To je posmatrao sa udaljenosti od 7 do 8 m vazdušne linije, stojeći na štali u blizini svoje kuće. Vidio je vojnike kako su postrojili uz zid kuće lica koja su vodili. Naređenja je izdavao Ramić. Najprije je rekao Ristiću da izađe iz stroja i rekao mu je da vrati naoružanje ili će ga ubiti. Ristić mu se na to nasmijao i rekao „ja nemam naoružanje, niti sam ga kad imao, ako imaš želju me ubiti, ubij me“. Ramić je potom ispalio rafal u Ristića sa udaljenosti od 3 m. Ristićeva majka je završitala, nakon čega je Ramić kako svjedok navodi “okrenuo samo rafal na druge civile. I ostali su pali na zemlju uz zid kuće gdje su stajali. Kad su vojnici već krenuli Danica je davala znake života. Svjedok je naveo da je Topalović u nju ispalio jedan metak. Svjedok navodi da se vratio u kuću, a kada je nedugo zatim izašao iz kuće Ramić je rekao njegovom ocu: „dedo zakopaj ova govna duboko, da se ne usmrde!“. Kad je ponovo izašao iz kuće vidio je na mjestu gdje su strijeljani, da dva tijela nedostaju i to tijela Zorana Damjanovića i Sretka Masala. Primjetio je da se Zoran sakrio iza jedne od kuća. Po Zorana i njegovog oca došla je Hitna pomoć, a nakon toga došao je kamion teritorijalne odbrane. Svjedok navodi da je pomogao da utovari tijela u kamion i sjeća se da su to bila tijela Damjanović Danice, Ristić Dušanke i Ristić Željka.

Svjedok Tužilaštva Smajo Kapo navodi da je jedno jutro do njegove kuće došao njegov rođak Džemo Kapo, probudio ga i rekao mu da su ubili Žiku-Željka Ristića i da su ubijene i druge komšije srpske nacionalnosti. Svjedok je potom ustao i otišao na lice mjesta. Tu je zatekao tijela ubijenih. Navodi da je tijelo Žike bilo izrešetano, imao je rane po čitavom tijelu. Njegovi otac i braća rekli su mu ko je pucao u njih. Optuženog Ramića do tog kritičnog dana nije poznavao, a upoznao ga je nakon tog događaja, izgledao je kao da je pod utjecajem droga i alkohola.

Svjedok Tužilaštva Kemal Karahodžić navodi da je jutro 20.06.1992. godine u iz svog dvorišta ugledao kolonu od šest svojih komšija pravoslavne vjeroispovjesti: Sretka Masala, Damjanović Zorana, Damjanović Danu, Damjanović Slavka, Ristić Dušanku i Ristić Željka, koje su vodila naoružana lica. Svjedok navodi da je bio šokiran i pomjerio se iza garaže. Za kratko vrijeme čuo je rafalnu paljbu, a poslije rafalne i pojedinačnu paljbu. Pretpostavio je da ti ljudi poubijani. U poslijepodnevnim satima, do njega je došao Sretko Masal i ispričao mu je šta se desilo. Na desnoj ruci je imao prostrelnu ranu, iznad lakta. Previo ga je i Sreto je kod njega boravio četiri do pet dana.

Svjedok Tužilaštva Muharem Karahodžić također navodi da je ujutro u 20.06.1992. godine krenuo na stražarsko mjesto u Hlapčevićima. Idući putem ugledao je komšije Sretka Masala, Željku Ristića, Dušanku Ristić, Slavka i Danicu Damjanović, te Zorana Damjanovića, bili su vezani. Vodili su ih vojnici u maskirnim uniformama. Potom je vidio da su ih postrojili uz zid, a potom je vidio kada je po njima ispaljen rafal. Nakon toga vidio je da se jedan od njih vratio i ponovio rafal po njima. On nikoga od tih vojnika nije poznao. Nedugo nakon toga, pred kuću mu je došao Sretko Masal, tražio je pomoć od njega. Svjedok navodi da ga je tada uveo u kuću i dao mu novu odjeću. Vidio je na njemu prostrelnu ranu u mišiću desne ruke, te su ga on i njegov otac previli. Svjedok navodi da je Sretko kod njih ostao četiri ili pet dana.

Vijeće je na okolnost uračunljivosti optuženog saslušalo i dr. Abdulaha Kučukalića koji je na glavnom pretresu saslušan u svojstvu vještaka neuropsihijatra. Vještak je obrazložio na osnovu nalaza i mišljenja sačinjenog od strane tima vještaka koji je on predvodio, da su kod optuženog naglašeni ... Na osnovu intervjua sa optuženim koji je obavljen prije sačinjavanja nalaza, vještak je naveo da je optuženi rekao je da je u toku rata u Hrvatskoj i BiH konzumirao alkohol kao i neke lijekove. To je uzimao u cilju smanjenja anksioznosti pri pripremi za ratna dejstva, a u nalazu i mišljenju tima vještaka je navedeno kako je i sam optuženi naveo da je neposredno prije odlaska u akciju konzumirao alkohol, uzeo nekoliko tableta akinetona i popužio jedan „džoint“. Međutim, prema mišljenju saslušanog vještaka, postoje naznake da je uračunljivost optuženog u vrijeme izvršenja krivičnog djela bila smanjena, ali ne bitno.

Saslušavši iskaze ovih svjedoka i analizirajući materijalne dokaze, kako pojedinačno tako i u njihovoj ukupnoj povezanosti, proizilazi zaključak da je početkom proljeća 1992. godine došlo do zaoštavanja odnosa između bošnjačkog i srpskog stanovništva, u konkretnom slučaju na teritoriji općine Visoko i okolnim općinama. Svi svjedoci su naveli da sigurnosna situacija nije bila zadovoljavajuća, a neki svjedoci su naveli i da su na određenim mjestima na izlazu iz Visokog prema Sarajevu bile postavljene barikade na prelazu sa jedne na drugu teritoriju pod kontrolom različitih vojnih formacija. Svjedoci su također naveli da su svi vojnosposobni muškarci na teritoriji Općine bili organizovani u neke samoorganizirane jedinice koje će naknadno postati jedinice Armije BiH koje su imale primarni zadatak da noću čuvaju straže u svojim naseljima. Također, jasno je i da je u to vrijeme i došlo do proglašenja ratne opasnosti i ratnog stanja, te da se inkriminarnom periodu odvijao oružani sukob između Armije BiH i Vojske Republike Srpske.

Dana 20. 06. 1992. godine optuženi Ramić je, kao pripadnik vojnih formacija tzv. Teritorijalne odbrane (formacija koja je prethodila naknadno osnovanoj Armiji BiH) u uniformi i naoružan automatskom puškom, došao u mjesto Hlapčevići pred kuću Zorana Damjanovića sa još pripadnika iste vojne formacije i ujutro oko 06:30h iz njihovih kuća izveo: Zorana Damjanovića, njegovu majku i oca Slavku i Danicu, povezavši im ruke na leđa konopcem. Zatim je došao i do kuće Sretka Masala izvevši i njega nešto kasnije, te konačno do kuće Željka Ristića odakle je izveo i Željka i njegovu majku Dušanku, također vezavši im ruke konopcem. Tu grupu od 6 lica, svi srpske nacionalnosti, poveo je prema susjednim kućama i postrojio uz zid kuće. Potom je naredio jednom od njih, Željki Ristiću da izađe i da mu informacije o naoružanju i o minskim poljima. Kako nije dobio traženi odgovor ispalio je rafal u njega, a potom i u sve ostale. Nakon toga, ponovio je rafalnu paljbu po tijelima koja su pala na zemlju i udaljio se sa lica mjesta. To je rezultiralo smrću: Danice Damjanović, Slavka Damjanovića, Dušanke Ristić i Željke Ristića. Damjanović Zoran i Sretko Masal su preživjeli.

Svjedok Zoran Damjanović i Sretko Masal saglasno su opisali dešavanje tog jutra, 20.06.1992. godine do u detalje. Iskazi ovih svjedoka se međusobno potvrđuju i nadopunjuju u ključnim dijelovima koji se odnose, kako na dešavanja koja su prethodila izvršenju krivičnog djela, tako i na samu radnju izvršenja od strane optuženog. Oba ova svjedoka su navela da tada nisu poznavali optuženog, ali svjedok Damjanović je naveo da su se optuženom ostali vojnici obraćali sa nadimkom „Minđuša“ i da je on izdavao naredjenja, a ova obojica svjedoka su optuženog prepoznali u sudnici kao osobu koja je pucala u njih.

Ostali svjedoci optužbe između ostalog i Suad Kapo, Abid Kapo i Muharem Karahodžić također potvrđuju iskaze svjedoka Damjanovića i Masala u ključnim dijelovima. Sve navedeno su ovi svjedoci posmatrali sa neposredne udaljenosti. Iskazi svjedoka Suada i Abida Kape također su saglasni u dijelu iskaza u kojem navode da su da su vidjeli da je optuženi vodio, a potom postrojio uza zid kuće zarobljene civile Damjanović Slavku, Sretu Masala, Damjanović Zorana, Ristić Željku, Ristić Dušanku i Damjanović Danicu, da bi potom ispalio rafal pucajući prvo u Željku Ristića, a potom i u ostale postrojene.

Svjedok Smajo Kapo potvrđuje da pred kućom Suada Kape, nakon što je prethodno čuo pucanjavu, vidio tijela ubijenih. Također, i iskazi svjedoka Kemala Karahodžića i Muharema Karahodžića su u potpunosti suglasni u dijelu gdje navode da su vidjeli četiri naoružana vojnika u maskirnim uniformama kako vode mještane Srbe svezanih ruku na leđima i to Damjanović Slavka, njegovu suprugu Danu i sina Damjanović Zorana, Masal

Sretu i Ristić Željku i njegovu majku Ristić Dušanku. Oba svjedoka su suglasno navela da je nakon izvjesnog vremena pred njihove kuće došao Sreto Masal koji je bio ranjen u desnu ruku a što je potvrdio i svjedok Nezir Mušinbegović.

Tužilaštvo je kao dokaz smrti lica Željke Ristića, Dušanke Ristić i Danice Damjanović priložilo materijalne dokaze u vidu potvrda o smrti, obdukcionih nalaza iz kojih proizilazi da je smrt ovih lica bila nasilna (jer je nastupila usljed dejstva vatrenog oružja, odnosno usljed unutaršnjeg krvarenja, odnosno krvarenja), a o smrti Slavka Damjanovića priložena je potvrda JKP " Gradska groblja " o prijemu leša.

O povredama Zorana Damjanovića svjedočio je sam svjedok Zoran Damjanović i njegovo svjedočenje je potkrijepljeno nalazom i mišljenjem vještaka sudske medicine dr. Hamze Žuje.

O ranjavanju Sretka Masala svjedoči sam svjedok Masal, a njegovo svjedočenje je potkrijepljeno svjedočenjem Kemala i Muharema Karahodžića koji su posvjedočili da je Masal tog dana u poslijepodnevnim satima došao kod njih i da je imao prostrelnu ranu u mišiću desne ruke, iznad lakta.

Nadalje, član 173. stav 1. tačka c) KZ BiH podrazumjeva da se ovo krivično djelo uz obavezno postojanje gore elaboriranih općih elemenata, čini konkretno: "ubijanjem (...) i nanošenjem (...) povreda tjelesnog integriteta (...)."

Inkrimirana radnja činjenja optuženog rezultirala je smrću 4 lica i to Slavke Damjanovića, Željke Ristića, Dušanke Ristić i Danice Damjanović, te nanošenjem povreda tjelesnog integriteta Sretku Masalu i Zoranu Damjanoviću.

Dakle, na osnovu iskaza ovih svjedoka, koji se međusobno potvrđuju i nadopunjuju, Vijeće nema sumnje da se događaj odigrao u najvećoj mjeri, upravo na način opisan optužnicom.

Identitet optuženog je nesporan. Optuženi je uputio usmeno izvinjenje za počinjeno djelo jednom od oštećenih, Zoranu Damjanoviću tokom suđenja. No, da je to zaista i učinio optuženi Ramić, potvrđuje činjenica da su ga svjedoci-očevici i žrtve ovog krivičnog djela vidjeli prvi put tokom izvršenja ove radnje, ali su tokom svjedočenja na glavnom pretresu naveli da ga poznaju i prepoznali su ga kao izvršioca. Tu činjenicu također potvrđuje i iskaz svjedoka Smaje Kape koji navodi da je kritičnog jutra kompletnom operacijom rukovodilo lice pod nadimkom „Minđuša“, a identičnan navod je iskazao i

Zoran Damjanović koji je rekao da je lice pod nadimkom „Minđuša“ pucao u njih i da su taj njegov nadimak ostali vojnici najčešće spominjali. Da optuženi zaista ima ovaj nadimak, potvrđuje i iskaz svjedoka Suada Kape koji je naveo da je optuženog od ranije poznavao pod ovim nadimkom, a čije je prezime tek kasnije saznao. Dodatno svemu navedenom, kada se uzme u obzir i iskaz Abida Kape u kojem navodi da su se optuženom ostali vojnici obraćali sa „Ramiću“, nema dileme da je počinitelj dijela upravo optuženi.

Navedene radnje ubijanja Danice i Slavka Damjanovića, Željka i Dušanke Ristić, te nanošenja povreda tjelesnog integriteta Zoranu Damjanoviću i Sretku Masalu, optuženi je počinio sa direktnim umišljajem imajući svijest o djelu koje čini s htijenjem njegovog učinjenja. Vijeće primjećuje da je optuženi vodeći civile prema Omladinskom domu, skrenuo kolonu sa puta prema privatnim kućama. Zarobljenim civilima je naredio da se postroje uz zid kuće. Radnja po svojoj prirodi (postrojavanje uz zid) od tog momenta mogla je nagovijestiti daljnji razvoj događaja. Optuženi je pozvao jednog od civila da izađe iz vrste, što je ovaj i učinio. Zatim je bez bilo kakvog zakonski opravdanog razloga, nakon što nije dobio traženi odgovor pucao civilu u prsa sa neposredne udaljenosti. Dakle, nema sumnje da je ovom radnjom optuženi htio to lice lišiti života. Dalje, optuženi se okrenuo prema ostalim postrojenim i nastavio pucati u njih. Nakon što su svi pali na tlo od očiglednih zadobivenih povreda, optuženi je ispalio još jedan rafal u tijela koja su ležala na zemlji, nakon što mu je jedan od vojnika rekao da se neko od žrtava miče i da ih je samo izranjavao, optuženi je time nedvojbeno iskazao konačan stav u pogledu okončanja njihovih života, time što je ponovio rafal u njihovom pravcu. Kao naročit dokaz njegove inkriminirane namjere je i činjenica da se optuženi obratio ocu svjedoka Abida Kape pogrđnim riječima o umrlim i sa naredjenjem da se zakopaju, čime je nesumnjivo iskazao lakoću prihvatanja njihove smrti.

Kada je u pitanju uračunljivost optuženog, na temelju nalaza i mišljenja vještaka neuropsihijatra, bez sumnje se može zaključiti da je optuženi zbog postojanja okolnosti psihičkog stanja izazvanog ..., a koje je potpomognuto mogućim konzumiranjem sredstava koja utiču na stanje svijesti, bio u stanju smanjene uračunljivosti u vrijeme izvršenja krivičnog djela. Međutim, uračunljivost nije bila bitno smanjena kako bi ga onemogućila da shvati značaj svog djela i da upravlja svojim postupcima.

Stoga, Vijeće zaključuje da je optuženi počinio krivično djelo sa direktnim umišljajem, imajući svijest o djelu koje čini htijući njegovo učinjenje.

Radnje koje je optuženi lično počinio, imale su za cilj teško i međunarodnom pravu suprotno uskraćivanje osnovnih prava, odnosno prava na život, slobodu i sigurnost, a što je prema gore citiranoj odredbi člana 3. stav 1. IV Ženevske

konvencije nedopustivo prema licima koja nisu naoružana ili dio borbenog sistema, čime je nesumnjivo prekršio pravila međunarodnog prava. Radnje su počinjene za vrijeme oružanog sukoba kojeg je optuženi bio svjestan i u kojima je nesumnjivo učestvovao.

Na osnovu svega prethodno navedenog, a kada se uzmu u obzir svi navedeni iskazi svjedoka Tužilaštva koji su o ovom događaju svjedočili, Vijeće nalazi da su iskazi pouzdani i uvjerljivi i da se međusobno nadopunjuju. Također, važno je napomenuti da su svjedoci i očevici i njihova saznanja proizilaze iz njihovih neposrednih opažanja. Naročito, se ovo odnosi i na dva preživjela svjedoka, koji su žrtve djela počinjenog tog dana. Dakle, Vijeće van svake razumne sumnje zaključuje da su se u radnjama optuženog stekla obilježja krivičnog djela Ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) KZ BiH i da je individualno odgovoran za počinjenje djela prema članu 180. stav 1. KZ BiH.

Odbrana optuženog kroz dokazni postupak nije nastojala dokazati nepostojanje krivnje optuženog. Međutim, odbrana spori činjenice i način na koji se optužnicom stavlja na teret počinjenje ovog djela optuženom.

Odbrana je najprije nastojala osporiti ranjavanje Sretka Masala, navodeći da je on bio u svojoj kući za vrijeme počinjenja djela. Zatim, odbrana dovodi u pitanje potpunu uračunljivost optuženog u vrijeme počinjenja djela, jer je optuženi prije sukoba u BiH, bio pripadnik vojske u Hrvatskoj, gdje je zarobljen i tada psihički i fizički maltretiran, zbog čega je traumatiziran. Također odbrana navodi da je tokom pretresa u kućama Damjanovića i Ristića pronađeno naoružanje i uniforme. Odbrana dalje spori da su ova lica bila vezana. Konačno, odbrana smatra da tužilaštvo nije dokazalo da je optuženi djelo počinio iz umišljaja, jer su lica koja je doveo pokušala bježati kad ih je pitao za oružje, što dokazuje činjenica da je Ristićevo tijelo pronađeno na udaljenosti od 8-9m.

Vijeće je uzelo u obzir sve prigovore odbrane. Najprije, kada je u pitanju sporna činjenica da li je Sretko Masal bio prisutan u grupi odvedenih, prigovor odbrane u ovom smislu ne stoji, jer su svi svjedoci optužbe, pa i sam Sretko Masal potvrdili da je on kritičnog jutra zaista i izveden iz svoje kuće. Vijeće nije moglo pokloniti vjeru svjedoku Mevludinu Topaloviću koji je rekao da je bilo 5 lica, jer je upravo svjedok Topalović izjavio da je od mjesta događaja bio udaljen 150m, što može dovesti u sumnju mogućnost potpune preglednosti terena.

Nadalje, kada je u pitanju navod odbrane da je optuženi djelo učinio u stanju bitno smanjene uračunljivosti, iz nalaza i mišljenja vještaka Abdulaha

Kučukalića, koji je nalaz i mišljenje pojasnio tokom glavnog pretresa, Vijeće zaključuje da je kod optuženog uračunljivost zaista bila smanjena, ali ne bitno.

U vezi sa prigovorom koji odbrana navodi da su tokom pretresa u kućama Damjanovića i Ristića pronađeni naoružanje i uniforme, vijeće svoj nalaz ne može temeljiti na iskazu jednog svjedoka odbrane koji ovo navodi, nasuprot činjenici da niti jedan od svjedoka optužbe nije naveo da je pronađeno bilo kakvo oružje ili uniforme. Logično bi bilo da ukoliko je to bio slučaj, da bi svjedoci očevici to i potvrdili.

Kada je u pitanju prigovor odbrane koja spori da su ova lica bila vezana, svjedoci Suad i Abid Kapo, te svjedok Muharem Karahodžić kao i drugi svjedoci su saglasno naveli da su sva lica bila vezana konopcem, sa rukama na leđima.

Konačno, odbrana smatra da tužilaštvo nije dokazalo da je optuženi djelo počinio iz umišljaja, jer su lica koja je doveo pokušala bježati kad ih je pitao za oružje, što dokazuje činjenica da je Ristićevo tijelo pronađeno na udaljenosti od 8-9m. Ovaj navod odbrana temelji na iskazu svjedoka Topalovića. Svjedok Topalović je svjedočio da dok su ove osobe stalaje postrojene uz zid, optuženi Ramić se javio na motorolu i to je iskoristio Željko Ristić koji je krenuo bježati. To su nakon toga pokušali i ostali, te je on da bi to spriječio morao pucati u njih. U kontradikciji sa ovom tezom je činjenica da je nakon što je ispaljen rafal u Željku Ristića i ostale i nakon što je jedan od vojnika rekao da ih je samo izranjavao, optuženi Ramić ponovio rafal u njih. Time je nesumnjivo nastojao prouzrokovati smrt navedenim licima, koja posljedica je nastupila za 4 lica, a dva lica su povrijeđena, od kojih jedan teže. Dakle, Vijeće odbija navode odbrane da je optuženi pucao kako bi ova lica spriječio da pobjegnu.

Jedna od činjenica koja se navodi u optužnici, a koja prema mišljenju Vijeća nije dokazana je da je optuženi nakon što je ispalio jedan rafal, promijenio okvir automatske puške i ponovio rafal. Ovo je naveo samo svjedok Zoran Damjanović. Međutim, iz iskaza ostalih svjedoka očevidaca to se nije moglo sa sigurnošću utvrditi, moglo se samo zaključiti da su ispaljene dvije rafalne paljbe u kojem smislu je navod iz optužnice prilagođen zaključku Vijeća.

Vijeće nalazi za shodno također napomenuti da je jedan od svjedoka, Abid Kapo naveo da je Mevludin Topalović ispalio još jedan metak u Danicu Damjanović koja je davala znakove života. Međutim, Vijeće se u isključivu involviranost optuženog Ramića u izvršenje ovog krivičnog djela uvjerilo iz iskaza svih ostalih svjedoka optužbe, koji su naveli da je samo optuženi Ramić pucao.

Kada je u pitanju pravna kvalifikacija djela predložena optužnicom, optuženi Ramić se tereti da je ovo krivično djelo počinio kršeći između ostalog i član 31. Ženevske konvencije koji zabranjuje prinudu za dobijanje obavještenja. Međutim, za počinjenje krivičnog djela iz člana 173. KZ BiH neophodno je utvrditi jedno kršenje pravila međunarodnog prava. Što je već utvrđeno kada je Vijeće odlučilo da je optuženi Ramić prekršio član 3. Ženevske konvencije, te se Vijeće nije upuštalo u utvrđivanje kršenja dodatnih odredbi Ženevske konvencije. Činjenice u predmetu ukazuju sasvim jasno na kršenje člana 3. Ženevske konvencije i to je za Vijeće dovoljno da utvrdi postojanje ovog elementa bića krivičnog djela opisanog u članu 173. KZ-a BiH.

Također, u skladu sa članom 280. stav 2. ZKP-a BiH Vijeće nije vezano prijedlogom Tužilaštva u pogledu pravne ocjene djela, te ne nalazi da su se u radnjama optuženog stekla obilježja podkategorije ovog krivičnog djela iz člana 173. stav 1. tačka a) KZ BiH kako je to optužnicom naznačeno. Razlozi kojima se Vijeće rukovalo su da je osnovni elemenat u tački a) ovog člana, postojanje „napada koji rezultira smrću ili povredama“. Međutim, tumačeći formulaciju iz ove tačke jasno je da je za postojanje ovog djela neophodno postojanje napada, ali i istovremeno nastupanje posljedice tog napada, što nije identično situaciji u konkretnom slučaju. Optuženi Ramić je sa jedinicom došao u selo Hlapčevići tražeći naoružanje. Dakle, optuženi se ne tereti da je izvršio napad na civilno stanovništvo ili pojedine civilne osobe za vrijeme boravka u selu, odnosno da je tu i tada nastupila zabranjena posljedica. Zabranjena posljedica je nastupila nakon proteka određenog vremenskog intervala i samo odvođenje civila prema Omladinskom domu ne znači da će nužno biti i ugroženi.

Na osnovu svih analiziranih dokaza, Vijeće je donijelo odluku kao u izreci. Kada su u pitanju ostali provedeni dokazi, Vijeće ih je cijnilo, ali nalazi da nisu u odlučujućoj mjeri uticali na odlučivanje.

U pogledu pitanja materijalnog zakona koji treba primijeniti na ovo krivično djelo, u kontekstu vremena izvršenja krivičnog djela, stav je odbrane da se treba primijeniti odredba člana 142. Krivičnog zakona SFRJ (u daljem tekstu preuzeti KZ) koji se primjenjivao u vrijeme izvršenja krivičnog djela kao i sankcija koju propisuje ova odredba. Argumentaciju za ovakav stav odbrana nalazi u činjenici da se radi o blažem zakonu, jer se ukidanjem smrtne kazne (koja kazna je inicijalno i bila predviđena kao najstrožija u KZ SFRJ i propisana za ovo krivično djelo), sankcija iz člana 142. KZ-a SFRJ pokazuje se kao blaža za optuženog u odnosu na krivičnu sankciju propisanu članom 173. stav 1. Krivičnog zakona BiH, te da se radi o pravnom načelu koji uključuje obaveznu primjenu blažeg Krivičnog zakona.

Članom 3. stav 2. KZ BiH – načelo zakonitosti - koji se odnosi na načelo zakonitosti, propisano je da “Nikome ne može biti izrečena kazna ili druga krivično-pravna sankcija za djelo koje, prije nego što je učinjeno, nije bilo zakonom ili međunarodnim pravom propisano kao krivično djelo i za koje zakonom nije bila propisana kazna”.

Kada se ove odredbe dovedu u vezu sa članom 7. stav 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu Evropska konvencija) koja ima prednost nad svim ostalim zakonima u BiH (član 2.2. Ustava BiH) da se zaključiti da je ovo načelo zakonitosti iz člana 3 Krivičnog zakona, sadržano u prvoj rečenici člana 7. stava 1. Evropske konvencije, dok druga rečenica stava 1. člana 7. Evropske konvencije zabranjuje izricanje teže kazne od one koja je bila primjenjiva u vrijeme izvršenja krivičnog djela. Dakle, ova odredba propisuje zabranu izricanja teže kazne a ne utvrđuje obaveznu primjenu blažeg zakona za učinioca u odnosu na kaznu koja se primjenjivala u vrijeme izvršenja krivičnog djela.

Stav 2. člana 7. Evropske konvencije sadrži jedan izuzetak i dozvoljava sudjenje i kažnjavanje bilo koje osobe za djelo odnosno propust koji je u vremenu činjenja ili nečinjenja predstavljao krivično djelo prema općim načelima priznatim kod civiliziranih naroda. Ovaj izuzetak je inkorporiran sa specifičnim ciljem da omogući primjenu domaćeg i međunarodnog zakonodavstva koje je stupilo na snagu tokom i nakon II svjetskog rata u pogledu ratnih zločina.

Član 4.a. Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona BiH (“Sl. glasnik BiH” br. 61/04) propisuje da članovi 3. i 4. Krivičnog zakona BiH ne sprečavaju sudjenje i kažnjavanje bilo kojeg lica za bilo koje činjenje ili nečinjenje koje je u vrijeme kada je učinjeno predstavljalo krivično djelo u skladu sa općim načelima međunarodnog prava. Ovim članom u cijelosti je u krivično-pravni sistem BiH preuzeta odredba člana 7. stava 2. Evropske konvencije i njime je omogućeno izuzetno odstupanje od principa iz člana 4. Krivičnog zakona BiH, kao i odstupanje od obavezne primjene blažeg zakona u postupcima koji predstavljaju krivična djela prema međunarodnom pravu. Krivično djelo za koje je utvrđeno da je počinio optuženi, je djelo koje uključuje kršenje pravila međunarodnog prava. Zapravo član 4. a. Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona BiH primjenjuje se kod svih krivičnih djela iz oblasti ratnih zločina, jer su upravo ova krivična djela propisana u glavi XVII Krivičnog zakona BiH koja nosi naslov “Krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom”.

Ovaj izuzetak od obavezne primjene blažeg zakona ima svoje puno opravdanje i kada se ima u vidu opća svrha kažnjavanja iz člana 6. Krivičnog zakona

BiH, jer je očigledno da se sa maksimalnom kaznom zatvora od 20 godina koju predviđa KZ SFRJ (nakon ukidanja smrtne kazne) ne bi mogla ostvariti opća svrha kažnjavanja imajući u vidu težinu ovih krivičnih djela i nastupile posljedice.

U ostalom i striktna primjena člana 7. stav 1. Evropske konvencije u ovim predmetima ratnih zločina koja zabranjuje izricanje teže kazne od one koja se primjenjivala u vrijeme izvršenja krivičnog djela potvrđuje ispravnost primjene člana 4.a. Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona BiH, jer je evidentno da ne postoji teža kazna od smrtne kazne koja je bila u primjeni u toku juna 1992. godine u vrijeme izvršenja krivičnog djela.

Primjerice, praksa Evropskog suda za ljudska prava (slučaj Naletilić protiv Hrvatske broj 51891/99) naglašava primjenjivost odredbe stava 2. prije nego stava 1. člana 7. Evropske konvencije što takodje opravdava primjenu člana 4.a. Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona BiH u ovim predmetima.

Također, ovo pitanje je razmatrao i Ustavni sud BiH u apelaciji A. Maktouf (AP 1785/06, i u svojoj odluci od 30.03.2007. godine naveo: “68. U praksi, ni u jednoj državi bivše Jugoslavije u zakonodavstvu nije postojala mogućnost izricanja doživotnog zatvora niti dugotrajnih zatvorskih kazni, a što je Međunarodni krivični sud za zločine na području bivše Jugoslavije često činio (slučaj Krstić, Galić itd.). Istovremeno, koncept KZ SFRJ je bio takav da nije predviđao postojanje dugotrajnog niti doživotnog zatvora nego je za najteža krivična djela propisivao smrtnu kaznu, a za lakše oblike maksimalne zatvorske kazne do 15 godina zatvora. Dakle, jasno je da se ne može odvojiti jedna sankcija od cjelokupnosti cilja koji se želio postići kaznenom politikom u vrijeme važenja tog zakona. “ 69. U vezi s tim, Ustavni sud smatra da nije moguće jednostavno «odstraniti» jednu sankciju i primijeniti druge, blaže sankcije i time praktično ostaviti neadekvatno sankcionirana najteža krivična djela.”

Princip obavezne primjene blažeg zakona, prema mišljenju vijeća, isključen je u procesuiranju onih krivičnih djela za koja je u vrijeme njihovog izvršenja bilo potpuno predvidivo i općepoznato da su protivna općim pravilima međunarodnog prava. U konkretnom slučaju, uzima se kao utvrđeno da je optuženom moralo biti poznato da tokom ratnog stanja primjena međunarodnih pravila ima primat i da povreda međunarodno zaštićenih vrijednosti nosi teške posljedice. Analizirajući odredbu člana 173.stav 1. Krivičnog zakona BiH, jasno je navedeno da se biće ovog krivičnog djela sastoji od inter alia elemenata povrede međunarodne norme. To ovu skupinu

djela čini specijalnim iz razloga što nije dovoljno određenom fizičkom aktivnošću počiniti krivično djelo, već je neophodna svijest da se činjenjem djela krše međunarodna pravila i da se pretpostavlja da učinilac mora znati da je period rata ili sukoba ili neprijateljstva posebno osjetljiv i posebno zaštićen općeprihvaćenim principima međunarodnog prava i kao takvo, to djelo dobiva još veći značaj i njegovo činjenje nosi teže posljedice od inkriminacije počinjenje u drugom periodu.

S tim u vezi je i odmjeravanje sankcije, jer član 7. Evropske konvencije o ljudskim pravima obuhvata i režim krivično-pravnih sankcija. Članom 173. stav 1. uz nabrojane tačke KZ BiH, propisana je kazna zatvora od najmanje 10 godina ili kazna dugotrajnog zatvora.

Odmjeravanje kazne

O svrhama kažnjavanja se govori i u opštim i u posebnim dijelovima Krivičnog zakona BiH. U okviru 'vrsta' i 'raspona' koji zakon omogućava, član 2. predviđa kao opšti princip da kazna mora biti 'neophodna' i 'srazmjerna' 'prirodi' i 'jačini' opasnosti za zaštićene objekte. U predmetima ratnih zločina, priroda opasnosti je uvijek teška, međutim jačina te opasnosti zavisi od pojedinih okolnosti u svakom konkretnom predmetu. Vrsta kazne koju sud zakonski može izreći u predmetima u kojima je osoba proglašena krivom za ratni zločin ograničena je na zatvor, a predviđeni raspon je između 10 i 20 godina ili dugotrajni zatvor u trajanju od 20 do 45 godina. Razlika između kazne između 10 i 20 godina i dugotrajnog zatvora ima utjecaja na osuđenika ne samo u pogledu dužeg perioda boravka u zatvoru nego i većih ograničenja ličnih sloboda osuđenika u zatvorskom sistemu (Zakon o izvršenju sankcija², član 152.), manje privatnosti u korespondenciji i telefonskim pozivima (Zakon o izvršenju sankcija I, član 155.), a osuđenik treba odslužiti veći procenat kazne prije nego što se može odlučivati o njegovom uvjetnom otpustu (KZ BiH članovi 44.). S druge strane, kazna dugotrajnog zatvora predviđa i intenzivniju rehabilitaciju prilagođenu pojedincu. (Zakon o izvršenju sankcija, član 152. stav 3.))

Pored opštih principa iz člana 2., Krivični zakon predviđa još neke svrhe kažnjavanja i faktore koje vijeće treba uzeti u obzir prilikom utvrđivanja i izricanja kazne. Postoje dvije vrste tih elemenata: jedna se odnosi na objektivno krivično djelo i njegove posljedice u zajednici, uključujući i žrtve a druga na samog osuđenika.

I. Kažnjavanje koje je neophodno i srazmjerno težini krivičnog djela

² Zakon o izvršenju krivično-pravnih sankcija, pritvoru i drugim mjerama Bosne i Hercegovine

U odnosu na samo krivično djelo, vijeće je razmotrilo kaznu koja je neophodna i srazmjerna sljedećim svrhama i relevantnim faktorima propisanim zakonom.

(A) Kazna mora biti neophodna i srazmjerna opasnosti i prijetnji za zaštićene osobe i vrijednosti (KZ BiH, član 2.). S tim u vezi, vijeće takođe mora voditi računa o konkretnim zakonskim faktorima koji utječu na tu svrhu, odnosno patnju neposrednih i posrednih žrtava (KZ BiH, član 48.). Neposredne žrtve ovog krivičnog djela su šest nenaoružanih i svezanih civila, od kojih dvije žene i četiri muškarca. Obje žene i jedan muškarac su odmah ubijeni, trojica muškaraca su preživjela da bi pretrpjela fizičku bol od zadobijenih rana, od kojih je jedan vrlo brzo podlegao, te psihički nemir zbog toga što su bili svjedoci smrti članova svoje porodice. Oni koji su izgubili živote pretrpjeli su potpuni gubitak, a patnja onih koji su preživjeli je dugotrajna. Pored toga, gubitak članova dviju porodica u jednoj maloj zajednici nanio je patnju posrednim žrtvama, odnosno prijateljima tih porodica i susjedima.

Kazna mora biti srazmjerna jačini patnje i, pored toga, mora biti takva da (B) utječe na ostale da ne čine slična krivična djela (KZ BiH, članovi 6. i 39.). Svrha ženevskih konvencija je da se zabrani ponašanje ovakve vrste za vrijeme oružanog sukoba. Ta svrha neće biti postignuta ako oni koji čine takva djela ne budu kažnjeni u mjeri koja je dovoljna da se stavi do znanja drugim borcima u nekim drugim sukobima da se za korištenje rata ili emocija koje su rezultat rata u svrhu kršenja zakona plaća visoka cijena.

Nadalje, kazna mora pokazati (C) osudu zajednice, odnosno ogorčenje zbog gubitka ljudskog života i načina na koji je taj ljudski život žrtvovan (KZ BiH, član 39.). Zajednica u ovom slučaju su građani Bosne i Hercegovine i ljudi u svijetu koji su i domaćim i međunarodnim pravom kriminalizirali ubijanje nenaoružanih civila. Ta zajednica je jasno stavila do znanja da ratni zločini, bez obzira na to koja ih je strana počinila i gdje su počinjeni zaslužuju osudu i ne mogu proći nekažnjeno. Osim toga, ovaj konkretni zločin je počinjen hladnokrvno, a počinio ga je komandir jedne male vojne jedinice i to suprotno naredbama da se ne naudi civilima. Kazna mora pokazati da i građani BiH i šire zajednice osuđuju tu radnju.

Kazna takođe mora biti neophodna i srazmjerna (D) odgojnoj svrsi predviđenoj zakonom, a to je da se shvati opasnost koju zločin predstavlja (KZ BiH, član 39.). Sudeње i kazna za ovakvu radnju moraju pokazati ne samo to da se neće tolerisati zločini počinjeni za vrijeme rata, nego i da je pravno rješenje najbolji način da se zločin prizna i prekine krug lične odmazde. Pomirenje nije nešto što naređuje sud niti nameće kazna, međutim,

kazna koja potpuno odgovara težini djela može doprijeti pomirenju tako što se umjesto nasiljem na djelo odgovora zakonom, a s ciljem da se želja za osvetom kod pojedinca ili u zajednici zamjeni potvrdom da je pravda zadovoljena.

Zbog svih ovih faktora koji su bitni za samo djelo vijeće je zaključilo da bi neophodna i srazmjerna kazna koja odražava težinu samog krivičnog djela bila kazna dugotrajnog zatvora.

II. Kazna koja je neophodna i srazmjerna počiniocu krivičnog djela.

Prilikom odmjerenja kazne moraju se isto tako uzeti u obzir i zakonom propisana pravičnost (KZ BiH, član 39.) i okolnosti ne samo samog krivičnog djela nego i počinioca tog djela. Dvije su svrhe predviđene zakonom koje su relevantne za osobu koja je proglašena krivom za krivično djelo: (1) da utječe na počinioca da ubuduće ne čini krivična djela (KZ BiH, članovi 6. i 39.); i (2) rehabilitacija (KZ BiH, član 6.). Rehabilitacija nije samo svrha koju Krivični zakon nameće vijeću nego je ujedno i jedina svrha koja se odnosi na kažnjavanje i koja je priznata i izričito propisana međunarodnim pravom, a čija je primjena obavezujuća za Vijeće u skladu sa Ustavom i Međunarodnim paktom o građanskim i ljudskim pravima, član 10.3: "Kazneno-popravni režim će podrazumijevati postupanje s osuđenima čiji je bitni cilj njihovo prevaspitavanje i ponovno uključenje u društvo."

Postoji niz zakonom propisanih faktora koji su bitni za ove svrhe kažnjavanja, jer utječu na kažnjavanje osuđenika (KZ BiH, član 48.). To su: stepen odgovornosti, ponašanje počinioca, i to: prije, za vrijeme ili neposredno prije ili poslije krivičnog djela, kao i u periodu nakon izvršenja krivičnog djela, te motiv i ličnost počinioca. Ovi faktori se mogu uzeti u obzir kao otežavajući ili olakšavajući, kao potvrda činjenica. Svrha im je da pomognu Vijeću prilikom određivanja kazne koja je ne samo neophodna i srazmjerna svrsi i faktorima koji su već uzeti u obzir u vezi sa samim djelom i utjecajem na zajednicu, ali i da odmjere kaznu s ciljem odvratanja samog počinioca od ponovnog učinjenja krivičnog djela i njegove rehabilitacije.

(A) Stepem odgovornosti je u ovom slučaju visok, te stoga predstavlja otežavajući faktor. Optuženi Ramić je bio je odgovoran za jedinicu od 8 ljudi. Imao je stroga naređenja da ne naudi civilima prilikom izvršavanja akcije oduzimanja ličnog naoružanja od stanovnika nekoliko naselja u Visokom. Kao vođa, sa ratnim iskustvom, znao je koju važnost ima izvršavanje naređenja. Upravo su lično njegova odluka i lično njegove radnje dovele do smrti i ranjavanja civila. Mogao je i trebao je ispoštovati naređenja i osigurati

izvršenje akcije bez nanošenja povreda civilima. Umjesto toga, on je iskoristio svoj položaj za postizanje upravo suprotnog.

(1) Ponašanje optuženog prije krivičnog djela.

Optuženi Ramić je služio JNA. U tom periodu je bio krivično gonjen pred Vojnim sudom u Ljubljani za krivično djelo iz člana 165. stav 1. KZ-a Slovenije. Proglašen je krivim i osuđen je na 3 mjeseca uslovno. Nakon toga, a prije učinjenja ovog krivičnog djela nije bio kažnjavan. Dobrovoljno se prijavio u Hrvatsku vojsku da se bori na sjevernoj granici u periodu od godinu dana koji je prethodio krivičnom djelu. Bio je na ratištu i svjedokom užasnih događaja koji su povezani sa uslovima rata. Zatim je uhvaćen, postao je ratni zarobljenik i bio je fizički i psihički zlostavljan gotovo četiri mjeseca prije nego što je pobjegao. Nakon bijega uključio se u borbe u BiH i dobio je vojnu jedinicu koja je bila pod njegovom komandom.

(2) Okolnosti krivičnog djela

Kada se optuženi Ramić pridružio TO Visoko u Visokom već je bio iskusan vojnik. Bio je upoznat sa obavezama koje imaju borci prema ženevskim konvencijama. U inkriminirano vrijeme dobio je naređenja da se civili ne smiju dirati. Krivičnim djelom koje je izvršio prekršio je i konvencije i naređenja. U naredna dva mjeseca nakon učinjenja krivičnog djela, a dok je još uvijek bio u vojsci, nastavio je s činjenjem teških krivičnih radnji. Suđeno mu je i proglašen je krivim za krivična djela koje nisu učinjena kao ratni zločin, ali za koje je iskoristio kaos nastao usljed rata kao priliku da počini nasilne radnje radi lične koristi. U vrijeme izvršenja tog djela imao 22 godine.

(3) Okolnosti nakon izvršenja.

Optuženi Ramić u zatvoru se nalazi od 1992. godine na izdržavanju kazne od 20 godina i dobio je jedno djelimično pomilovanje. Dva puta je nastojao izbjeći izdržavanje kazne: prvi period je bio od 20.01.1999. do 07.08.2000, a drugi od 20.08. do 21.09.2005. godine. U oba slučaja se naknadno vratio u zatvor. Ne postoji evidencija o tome da je bio uključen u bilo kakve kriminalne aktivnosti dok je bio u bijegu ili bilo kad u periodu kad je bio na dopustu. Iz evidencije u prilogu izvještaja vještaka vidi se da, od kada se nalazi u zatvoru od 1992. godine do današnjeg dana, optuženi Ramić nije bio adekvatno liječen zbog .... Iako se medicinskom osoblju u zatvoru žalio na simptome ..., a naročito ..., nije mu obezbijeđen liječnički tretman ni za to niti za .... Umjesto toga, evidencija pokazuje da je Ramiću medicinsko osoblje zatvora u kojima je izdržavao kaznu četiri puta propisalo lijekove za .... Sva četiri puta njemu je propisan ... koji ne spada u kategoriju lijekova koje je vještak naveo kao

efikasne za liječenje .... Ima četvero braće i sestara i roditelje koji su živi, ali iz očiglednih razloga ne doprinosi njihovom izdržavanju.

(4) Ponašanje u ovom postupku

Posljednjih nekoliko godina optuženi Ramić je u nekoliko navrata priznao da je počinio ovaj zločin i izrazio je žaljenje zbog toga. U toku cijelog postupka nikad nije negirao da je počinio ovo krivično djelo, ali jeste osporavao neke dijelove sjećanja svjedoka u vezi sa samim djelom. U više navrata je izrazio žaljenje što je počinio ovaj zločin i svjedocima koji su bili žrtve, a i vijeću, kako lično, tako i preko svog advokata. Njegovo ponašanje na sudu je bilo nedosljedno: u trenucima kad je bio nezadovoljan postupkom, svjedokom ili svojim braniocem, njegovo ponašanje je bivalo verbalno agresivno, a ponekad i drsko. Nekoliko puta se izvinuo zbog svojih ispada, a kad mu je dodijeljen četvrti branilac (nakon što je tražio da se prethodna tri razriješe dužnosti) bio je uzdržan i ponašao se pristojno. Jasno je da je pratio suđenje i čak i kad je bio agresivan pokazivao je da je potpuno shvatao postupak i da ga je pažljivo pratio. U cjelosti je učestvovao u suđenju na način koji je pokazao da je dobro razumio i njegov sadržaj, a i njegove pravne posljedice.

(B) Ličnost optuženog Ramića

Vještak neuropsihijatar je po zahtjevu Tužilaštva dostavio nalaz i mišljenje sačinjen na osnovu razgovora koje je obavio sa optuženim, te razgovora i testiranja koje je obavio psiholog sa kojim ovaj vještak redovno radi. Vještak je posvjedočio da je optuženi Ramić u potpunosti sarađivao s njim i njegovim timom, te kako smatra da je optuženim odgovarao iskreno i aktivno učestvovao u postupku razgovora i testiranja. Na osnovu toga vještak je zaključio da je u vrijeme krivičnog djela optuženi Ramić imao dva psihička poremećaja koja su prisutna i sada: ..., te da su poremećaji nastupili usljed onoga što je optuženi Ramić doživio na borbenoj liniji i kao ratni vojni zarobljenik tokom godine prije izvršenja krivičnog djela.

Po mišljenju vještaka, koje je Vijeće usvojilo, optuženi Ramić je bez obzira na dvojni dijagnozu mogao razumjeti svoju zakonsku odgovornost u vrijeme izvršenja krivičnog djela i bio je u stanju svoje postupke prilagoditi zakonskim propisima. Nadalje je vještak izrazio mišljenje, koje je vijeće takođe usvojilo, da je optuženi Ramić tokom pretresa mogao razumjeti postupak i učestvovati u istom. Ovo mišljenje je dodatno potkrijepljeno zapažanjima samog vijeća o njegovom učešću u pretresu, kako je navedeno u prethodnom tekstu.

Iako su po opsegu njegovi psihički poremećaji nedovoljni da ga oslobode od krivične odgovornosti, ipak su izuzetno bitni u smislu svrhe kažnjavanja, zato što ga i dalje muče i po mišljenju vještaka, ukoliko se ne liječe, njegovi poremećaji mogu dovesti do toga da će predstavljati opasnost za sebe i druge.

Kako bi se ova opasnost svela na minimum, što ima neposredan značaj za kažnjavanje u cilju odvratanja od činjenja krivičnih djela ubuduće, neophodno je da ovo vijeće razmotri pitanje liječenja u smislu potrebe za rehabilitacijom, te da u mjeri u kojoj je to moguće formuliše kaznu kojom će se najbolje postići rehabilitativna svrha koja je tako očigledna u ovom predmetu.

(1) Uticaj na motiv

U vrijeme izvršenja krivičnog djela optuženi Ramić je već imao... i uzimao sredstva po svom nahodjenju kako bi ublažio ove simptome, konkretno alkohol i marihuanu. U kombinaciji sa njegovom impulsivnošću i niskom tolerancijom na frustracije, njegove reakcije su bile nasilne i kriminalne u situaciji kada je zarobljenik kojeg je pokušao ispitati doveo u pitanje njegov autoritet. Vijeće smatra da je optuženi, iako možda prvobitno nije planirao da ubije civile kada ih je zarobio, njegova reakcija bila nasilna, sa namjerom da ubije, u trenutku kada su njegovi naponi da od njih dobije informacije o tome gdje se nalaze oružje i mine i kada se prema njemu nisu odnosili sa poštovanjem koje je smatrao da mu pripada. U vrijeme izvršenja krivičnog djela njegova sposobnost da kontroliše postupke bila je umanjena, ali vijeće se slaže sa vještakom da sposobnost da kontroliše svoje postupke nije bila bitno umanjena.

(2) Tretman

Vještak je posvjedočio da je tretman za obje dijagnoze isti, ... Posvjedočio je da se ova terapija pokazala uspješnom, naročito u liječenju ... i smatra da bi bila uspješna i za optuženog Ramića.

Dakle, prilikom ocjene relevantnih „okolnosti koje utječu da kazna bude manja ili veća“ navedenih u članu 48. stav 1. KZ BiH, a na osnovu prethodno izloženih razloga, vijeće zaključuje da na strani optuženog postoje i olakšavajuće i otežavajuće okolnosti. Kao otežavajuće okolnosti u vezi sa optuženim Ramićem Vijeće nalazi da je optuženi lišio života više osoba, kao i da je nanio povredu tjelesnog integriteta dvjema osobama. Vijeće je uzelo u obzir komandnu odgovornost optuženog u vrijeme izvršenja krivičnog djela, te činjenicu da je ranije osuđivan. Od olakšavajućih okolnosti Vijeće je našlo da se radi o mladoj osobi koja je u vrijeme izvršenja krivičnog djela imala 22 godine života, da je izrazio kajanje za djelo koje je počinio, stepen smanjene uračunljivosti u vrijeme izvršenja krivičnog djela, kao i činjenicu da se na izdržavanju kazne zatvora nalazi od kraja 1992. godine.

Prevenција i rehabilitacija

Visina kazne i vrijeme provedeno u zatvoru u okviru kažnjavanja za zločin u većini slučajeva su legitimni preventivni faktori. Oni počinocu daju priliku da

razmisli o posljedicama svojih radnji po žrtve, da razmisli o svojim ranijim greškama, da promijeni svoje kriminalno ponašanje i razmotri na koji način može poboljšati svoj život kada bude pušten na slobodu tako da se ubuduće više ne vrati u zatvor. U ovom slučaju su, međutim ovakva razmatranja od veoma malog značaja u smislu preventivnog djelovanja, budući da bi se do sada pokazao njihov uticaj s obzirom na kaznu koju optuženi Ramić služi od augusta 1992. godine – što je doslovno čitav njegov život odraslog čovjeka.

Međutim postoje drugi ozbiljni faktori relevantni za prevenciju koje vijeće ne može ignorisati, a oni se tiču ... koji su utvrđeni u ovom postupku, a koji bi, ukoliko se ne liječe po mišljenju vještaka i vijeća, mogli dovesti do novih kriminalnih i asocijalnih radnji nasilne i kriminalne prirode.

Idealno bi bilo kada bi Sud BiH imao zatvor u koji bi se na izdržavanje kazne slale osuđene osobe iz nadležnosti ovog suda. Postojanje takve ustanove omogućilo bi bolju koordinaciju između Suda i zatvora kada je riječ o programima rehabilitacije osmišljenim da zadovolje potrebe i to posebno osoba koje su osuđene na ovom sudu. Bez takvog zatvora, ovaj Sud zatvorenike mora slati u entitetske zatvore. Ipak, ti zatvori su zakonski odgovorni da osmisle odgovarajući program rehabilitacije za zatvorenike koji su im povjereni na brigu. Rehabilitacija u okviru zatvora je zahtjev postavljen Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine³ (Zakon o izvršenju sankcija).

S obzirom na ozbiljnost potrebe za tretmanom u ovom slučaju, opasnost od počinjenja novih krivičnih djela ukoliko se te potrebe ne zadovolje, te s obzirom na neophodnost njihovog adekvatnog zadovoljenja, kazna koja je potrebna i proporcionalna svrsi kažnjavanja je kazna dugotrajnog zatvora, s obzirom na počinioća krivičnog djela i krivično djelo. Dugotrajnom kaznom će se zatvoru u koji će se Ramić biti poslan da služi tu kaznu, nametnuti veća obaveza da prilagodi njegov program tretmana.

Međutim, kazna ne smije biti tako visoka da ugrozi motivaciju za uključivanjem u tretman. Ona takođe mora pokazati to da je Ramić ovaj zločin kao i druga teška krivična djela počinio u dobi od 22 godine i u relativno kratkom vremenskom periodu, te da je već odslužio značajno vrijeme po kaznama zatvora za ta druga krivična djela.

Primjenjujući ove kriterije, Vijeće je za ovo krivično djelo koje je bilo predmet procesuiranja pred ovim Sudom, utvrdilo dugotrajnu kaznu zatvora u trajanju od 30 godina. Istovremeno, Vijeće je imalo u vidu da je optuženi učinio

---

³ Službeni list br. 13/05

određena krivična djela prije ovog suđenja i da je optuženom u odnosu na ta krivična djela već izrečena kazna zatvora. Shodno odredbi člana 55. stav 1. KZ BiH, Vijeće je ranije izrečene kazne (jedinствена kazna zatvora u trajanju od 20 godina po presudi ...) uzelo kao već utvrđenu, te mu shodno odredbi člana 53. stav 2. tačka a) KZ BiH izreklo jedinstvenu kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 30 godine smatrajući da će se sa ovako izrečenom kaznom u cijelosti ostvariti svrha kažnjavanja.

U izrečenu jedinstvenu kaznu dugotrajnog zatvora od 30 godina, Vijeće je optuženom uračunalo i dio kazne koju je optuženi već izdržao počev od 26.11.1992. godine (izuzevši periode od 20.01.1999. do 07.08.2000 i od 20.08. do 21.09.2005. godine koje nije proveo na izdržavanju kazne), a uzimajući u obzir pri tome da je Odlukom Predsjednika FBiH iz 1997. i 1998. godine kazna zatvora od 20 godina najprije zamjenjena kaznom zatvora od 19 godina, a nakon toga je ova kazna smanjena za još 4 mjeseca.

Optuženom se u skladu sa članom 56. KZ BiH u izrečenu kaznu uračunava i vrijeme koje je proveo u pritvoru po rješenju ovog Suda, počevši od 16.10.2006. godine pa do početka izdržavanja kazne.

U skladu sa članom 188. stav 4. ZKP BiH optuženi se oslobađa od dužnosti da nadoknadi troškove ovog krivičnog postupka, te isti padaju na teret Suda BiH, što je Vijeće odlučilo cijeniivši da optuženi nema primanja i da je uz kraće prekide na izdržavanju kazne od 1992. godine, te da nije u mogućnosti snositi troškove postupka.

Oštećeni Sretko Masal je istakao imovinsko-pravni zahtjev usmeno na glavnom pretresu 09.01.2007. godine, pa obzirom da bi rješavanje imovinsko pravnog zahtjeva znatno odugovlačilo ovaj postupak, Vijeće ga je sa ovim zahtjevom, na temelju člana 198. stav 2. ZKP BiH uputilo na ostvarivanje imovinskih prava na ostvarivanje u parničnom postupku pred nadležnim sudom.

Shodno svemu navedenom, Vijeće je donijelo presudu kao u izreci uz primjenu člana 285. stav 1. ZKP BiH.

PREDSJEDNIK VIJEĆA
SUDIJA
Hilmo Vučinić

ZAPISNIČAR
Dženana Deljkić Blagojević

POUKA O PRAVNOM LIJEKU:

Protiv ove presude može se podnijeti žalba Apelacionom vijeću Suda BiH u roku od 15 (petnaest) dana od dana prijema pismenog otpravka presude.